

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

**LIETUVOS
AUKŠČIAUSIOJO TEISMO**

PRAKTIKOS APŽVALGA

2023 m. birželis–rugpjūtis

PARENGTA

**LIETUVOS AUKŠČIAUSIOJO TEISMO
TEISĖS TYRIMŲ GRUPĖS**

Pastaba. Šioje apžvalgoje pateikiamos neoficialios Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – ir LAT) procesinių sprendimų santraukos. Šis dokumentas yra skirtas tik informavimo tikslais. Oficialius ir nesutrumpintus sprendimų tekstus galite rasti LAT interneto svetainėje www.lat.lt.

TURINYS

I. CIVILINĖS BYLOS	4
Bendrosios nuostatos	4
<i>Dėl ieškinio senaties termino skaičiavimo taisyklių</i>	4
Asmenys	5
<i>Dėl teisės laikinai išbraukti iš praktikuojančių advokatų sąrašo, kai advokatas yra įtariamasis ar kaltinamas nusikalstamos veikos padarymu</i>	5
<i>Dėl valdybos nario materialinio suinteresuotumo teisme reikšti reikalavimus dėl valdybos sprendimų pripažinimo negaliojančiais</i>	6
Šeimos teisė	7
<i>Dėl sutuoktinių turtinių klausimų sprendimo po santuokos nutraukimo ne santuokos nutraukimo byloje</i>	7
<i>Dėl skyrium gyvenančio tėvo (motinos) bendravimo su vaiku tvarkos nustatymo ir pakeitimo</i>	7
Daiktinė teisė	9
<i>Dėl daikto teisinės registracijos ir jos teisinių pasekmių bei prevencinio ieškinio</i>	9
Sandoriai	10
<i>Dėl vienašalio sandorio, kuriuo atsisakoma draudimo išmokos, sudarymo ir jo teisinių pasekmių</i>	10
Sutarčių teisė	11
<i>Dėl reikalavimo perleidimo sutarties formos ir sudarymo</i>	11
Civilinė atsakomybė	13
<i>Dėl Lietuvos Respublikos paciento teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatymo nuostatų, reglamentuojančių valstybės pareigą atlyginti paciento sveikatai sveikatos priežiūros įstaigos padarytą žalą, aiškinimo ir taikymo</i>	13
<i>Dėl neturtinės žalos dydžio nustatymo kriterijų, teismo pareigos nustatyti neturtinės žalos dydį</i>	14
Statybų teisė	16
<i>Dėl galimybės įteisinti savavališkos statybos padarinius per teismo sprendimu nustatytą terminą be bendraturčių sutikimo</i>	16
<i>Dėl sutarties vykdymo po Ryšių reguliavimo tarnybos sprendimo, draudžiančio diskriminacinę kainodarą</i>	17
Nemokumo teisė	17
<i>Dėl fizinio asmens bankroto bylos pabaigos</i>	17
Civilinio proceso teisė	18
<i>Dėl teisės apeliacine tvarka skųsti teismo nutartį, kuria patenkintas pareiškimas dėl asmens būtinojo hospitalizavimo pratęsimo</i>	18
<i>Dėl arbitražinio susitarimo galiojimo, užsienio arbitražo sprendimo pripažinimo ir leidimo vykdyti Lietuvos Respublikoje</i>	19
<i>Dėl arbitražo teismo sprendimo teisinės galios, kai arbitražo vietos valstybėje pateikiamas pareiškimas dėl jo panaikinimo, ir teismo teisės sustabdyti civilinės bylos pagal prašymą pripažinti ir leisti vykdyti užsienio valstybės arbitražo sprendimą nagrinėjimą, kol kilmės valstybėje sprendžiamas šio sprendimo panaikinimo klausimas</i>	20
<i>Dėl pareiškėjo teisinio suinteresuotumo pateikti prašymą pripažinti ir leisti vykdyti Lietuvos Respublikoje užsienio valstybės teismų procesinius sprendimus; dėl prašymo priėmimo nagrinėti sąlygų, tokio prašymo palikimo nenagrinėto</i>	22
<i>Dėl termino administraciniam aktams skųsti ir šio termino praleidimo teisinių pasekmių</i>	23
Vykdymo procesas	24
<i>Dėl antstolio pareigos skaičiuoti palūkanas už laikotarpį, kai vykdomoji byla buvo nepagrįstai užbaigta dėl antstolio klaidos</i>	24
Viešieji pirkimai	25
<i>Dėl sandorio, sudaryto nesilaikant Viešųjų pirkimų įstatymo, negaliojimo</i>	25

I. CIVILINĖS BYLOS

Bendrosios nuostatos

Dėl ieškinio senaties termino skaičiavimo taisyklių

Ieškovė Ispanijos draudimo bendrovė prašė teismo išreikalauti iš atsakovo automobilį. Byloje nustatyta, kad automobilis 2014 m. kovo 21 d. buvo įregistruotas jo savininkės Ispanijos įmonės vardu. Automobilis 2017 m. sausio 21 d. buvo pavogtas Ispanijoje, o 2017 m. sausio 22 d. dėl vagystės išregistruotas iš registro. Apie automobilio vagystę policijos pareigūnams 2017 m. sausio 22 d. pranešė jo savininkės Ispanijos įmonės administratorius, todėl ieškovė Ispanijos draudimo bendrovė, kurioje buvo apdraustas automobilis, pripažino įvykį draudžiamuoju ir išmokėjo automobilio savininkei draudimo išmoką. Pagal draudimo sutartį nuosavybės teisė į išregistruotą transporto priemonę neatšaukiamai perėjo ieškovei. 2017 m. birželio 27 d. atsakovas Vokietijoje nusipirko automobilį, šis vėliau Lietuvoje buvo sulaikytas policijos.

Pirmosios instancijos teismas nustatė, kad ieškinio senaties terminas vindikaciniam ieškiniui pareikšti prasidėjo 2017 m. sausio 21 d. (nuo vagystės momento), ieškovė pateikė ieškinį 2020 m. sausio 27 d., nuo vagystės praėjus trejiems metams ir šešioms dienoms. Ikiteisminis tyrimas 2019 m. lapkričio 22 d. prokuratūros nutarimu buvo nutrauktas nurodant, kad ginčas dėl automobilio nuosavybės nustatymo turi būti sprendžiamas taikant civilinės teisės ir civilinio proceso teisės normas. Pirmosios instancijos teismas padarė išvadą, kad ieškovė savo teises įgyvendino vangiai, nes daugiau kaip metus nesikreipė į teismą, nors buvo aišku, kad ikiteisminiame tyrime atgauti sulaikytos transporto priemonės nepavyks. Pirmosios instancijos teismo vertinimu, konstatavus, kad ieškovės vangus dalyvavimas ikiteisminiame tyrime yra pakankamas pagrindas atnaujinti praleistą ieškinio senatį, būtų sukurtos prielaidos ieškovei piktnaudžiauti savo teise, taip pat būtų neskatinamas operatyvus ginčo sprendimas ir teisinės taikos atkūrimas. Apeliacinės instancijos teismas pritarė pirmosios instancijos teismo vertinimui, kad ieškinio senaties terminas praleistas ir pagrindo atnaujinti šį terminą kaip praleistą dėl svarbių priežasčių byloje nebuvo nustatyta.

Ieškovė, teikdama kasacinį skundą, nurodė, kad nuo 2018 m. rugpjūčio 10 d. iki 2019 m. lapkričio 22 d. ji pagrįstai tikėjo, jog automobilis priklauso jai, tik nutraukus ikiteisminį tyrimą faktiškai paaiškėjo, jog baudžiamojo proceso metu ieškovei nepavyks atgauti pavogto automobilio, todėl šios aplinkybės įrodo, kad pagal CK 1.130 straipsnio 2 dalį nutrūko ieškinio senaties terminas.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad nagrinėjamoje byloje keliamas teisinis klausimas, ar ieškovės atstovų kreipimasis 2018 m. rugpjūčio 10 d. į prokuratūrą su prašymu sulaikytą automobilį grąžinti jo teisėtai savininkei (ieškovei Ispanijos draudimo bendrovei), šio prašymo tenkinimas prokuratūros 2018 m. rugsėjo 11 d. nutarimu, taip pat aplinkybė, kad prokuratūros vyriausiasis prokuroras 2018 m. spalio 8 d. nutarimu atmetė pareiškėjo, t. y. automobilio įgijėjo, skundą, vertintini kaip ieškinio senatį nutraukiančios aplinkybės CK 1.130 straipsnio 3 dalies prasme.

Pagal kasacinio teismo praktiką, ieškinio senaties terminą nutraukianti aplinkybių grupė – kreipimasis su ieškiniu į teismą (CK 1.130 straipsnio 3 dalis) – neturėtų būti aiškinama gramatiškai, kaip apimanti tik teisminę gynybą, bet atsižvelgiant į šios normos tikslą, kad ieškinio senaties terminą gali nutraukti suinteresuoto asmens veiksmai, kurie sukelia teisinius padarinius, analogiškus kreipimuisi į teismą (teisių pripažinimą). Remdamasis tuo kasacinis teismas nusprendė, kad šiuo atveju savininko veiksmai, kai jis ikiteisminio tyrimo metu kreipėsi į prokuratūrą su prašymu grąžinti pavogtą daiktą ir prokuratūra šį prašymą tenkino, savo padariniais prilyginami ieškinio pareiškimui CK 1.130 straipsnio 3 dalies prasme ir todėl nutraukia ieškinio senaties terminą. Papildomai kasacinis teismas pažymėjo, kad civilinių teisių įgyvendinimas ir gynimas paprastai vyksta laikantis subsidarumo principo, todėl nepagrįsta būtų reikalauti iš civilinių teisių santykių subjektų siekti savo pažeistų teisių gynybos vienu metu keletu alternatyvių būdų, ypač įvertinus aplinkybę, kad, esant sprendimui grąžinti ginčo automobilį ieškovei, nebuvo net teisinio pagrindo kreiptis su vindikaciniu ieškiniu į teismą.

Kasacinis teismas padarė išvadą, kad teismai nepagrįstai nenustatė ieškinio senaties termino nutrūkimo nuo 2018 m. rugpjūčio 10 d. (kreipimosi į prokuratūrą datos) ir prasidėjimo iš naujo

2018 m. gruodžio 6 d., kada baudžiamojo proceso stadijoje buvo išspręstas klausimas dėl automobilio negražinimo ieškovei nurodant, kad, tiek ieškovei, tiek automobilio pirkėjui atsakovui ikiteisminiame tyrime pareiškus prašymus dėl automobilio gražinimo, daikto savininkas, norėdamas išsireikalauti daiktą iš sąžiningo įgijėjo, turi teisę kreiptis į teismą civilinio proceso tvarka.

Įvertinęs aplinkybę, kad ieškinio senaties terminas buvo nutrūkęs beveik keturis mėnesius, o ieškovė pateikė ieškinį 2020 m. sausio 27 d., išskaičius nutraukto ieškinio senaties termino laikotarpį iš ieškinio senaties termino eigos, buvo nuspręsta, kad ieškovė ieškinio senaties termino nepraleido.

Remdamasis nurodytais argumentais kasacinis teismas panaikino pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų sprendimus ir perdavė bylą iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. liepos 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-201-1120/2023

Asmenys

Dėl teisės laikinai išbraukti iš praktikuojančių advokatų sąrašo, kai advokatas yra įtariamasis ar kaltinamas nusikalstamos veikos padarymu

Ieškovas (advokatas) prašė panaikinti Lietuvos advokatūros Advokatų tarybos (toliau – Advokatų tarybos, atsakovės) sprendimą, kuriuo jis laikinai išbrauktas iš praktikuojančių advokatų sąrašo.

Pirmosios instancijos teismas ieškinį atmetė, konstatuodamas, kad ieškovas yra kaltinamas padaręs tyčinį apysunkį korupcinį nusikaltimą (prekyba poveikiu) teisingumo įgyvendinimo srityje, o Advokatų tarybai priklauso diskrecija spręsti dėl advokatų laikino išbraukimo iš praktikuojančių advokatų sąrašo pagrindų buvimo.

Apeliacinės instancijos teismas paliko nepakeistą pirmosios instancijos teismo sprendimą, pažymėdamas, kad vien tik ta aplinkybė, jog advokatas įtariamasis ar kaltinamas nusikalstamos veikos padarymu, savaime nereiškia jo nepriekaištingos reputacijos praradimo, todėl įstatyme yra suteikta atsakovei diskrecija, įvertinus konkrečias individualias aplinkybes, nuspręsti, ar yra pagrindas rimtai abejoti dėl advokato atitikties nepriekaištingos reputacijos reikalavimui ir konkrečiu individualiu atveju taikyti aptariamą laikiną priemonę, kas šiuo atveju ir buvo padaryta.

Kasacinis teismas, analizuodamas nekaltumo prezumpcijos taikymo sritis, pažymėjo, kad šio principo apimtis neapsiriboja procesinėmis garantijomis baudžiamajame procese, o yra platesnė ir reikalauja, kad joks valstybės atstovas neteigtų, jog asmuo yra kaltas dėl nusikalstamos veikos padarymo, kol jo kaltumas nenustatytas teismo. Tačiau nepalankių priemonių darbo, profesinėje srityje taikymas asmeniui dėl to, kad dėl jo vyksta baudžiamasis procesas, paprastai savaime nėra nesuderinamas su nekaltumo prezumpcijos principu. Laikinas išbraukimas iš praktikuojančių advokatų sąrašo, kaip laikina, prevencinio pobūdžio priemonė, nesulaukus baudžiamojo proceso pabaigos, yra leidžiamas ir savaime nekelti problemų nekaltumo prezumpcijos požiūriu. Kasacinis teismas, įvertinęs dėl ieškovo laikino išbraukimo priimto Advokatų tarybos sprendimo turinį ir kitas susijusias aplinkybes, pritarė teismams, kad šiuo atveju nėra pagrindo daryti išvadą, neva ieškovas jo laikino išbraukimo kontekste būtų traktuojamas kaip kaltas dėl veikų, dėl kurių jis yra kaltinamas.

Kasacinis teismas atkreipė dėmesį į tai, kad vienodos bylos visada turi būti sprendžiamos taip pat, vis dėlto teisė į teisingą bylos nagrinėjimą iš esmės nesuteikia asmeniui konkrečioje byloje teisės į tai, kad jo byla būtų išspręsta būtent taip, kaip visos kitos analogiškos bylos. Taip pat teismas pažymėjo, kad neišvengiamas tam tikrų prieštaringų sprendimų buvimas, neprilygstantis ilgalaikiam giliam praktikos prieštaringumui, savaime nepažeidžia proceso šalies teisių pagal Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 straipsnio 1 dalį, be kita ko, teisinio tikrumo principo. Dėl nurodytų priežasčių kasacinis teismas nusprendė, kad ieškovo nurodyti atskiri Advokatų tarybos sprendimai laikinai neišbraukti iš praktikuojančių advokatų sąrašo kitų kaltinamųjų advokatų, kurių situacijos, atsakovės nesavavališku vertinimu, nebuvo analogiškos ieškovo situacijai, savaime nerodo tokio gilaus ir ilgalaikio Advokatų tarybos praktikos prieštaringumo, dėl kurio būtų pakirstas teisinis

tikrumas ir įstatymo taikymo numatomumas ieškovo byloje, ir nesukėlė asmenų lygybės ir teisinio tikrumo principų pažeidimo.

Remdamasis nurodytais argumentais kasacinis teismas pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinius sprendimus, kuriais ieškinyis atmestas, paliko nepakeistus.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. rugpjūčio 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-234-781/2023

Dėl valdybos nario materialinio suinteresuotumo teisme reikšti reikalavimus dėl valdybos sprendimų pripažinimo negaliojančiais

Ieškovas ieškinyje nurodė, kad visuotinis akcininkų susirinkimas atšaukė valdybą ir paskyrė naujus valdybos narius. Nepaisant to, įgaliojimų netekusi valdyba priėmė sprendimus atšaukti iš pareigų direktorių ir paskirti naują. Įsiteisėjusiais teismų procesiniais sprendimais yra konstatuota, kad sprendimus priėmęs asmenys nėra valdybos nariai, todėl ieškovas, kaip naujai išrinktos valdybos narys ir bendrovės akcininkas, prašė panaikinti šių asmenų valdybos vardu priimtus sprendimus.

Pirmosios instancijos teismas tenkino ieškovo reikalavimus ir panaikino ginčijamus sprendimus. Apeliacinės instancijos teismas panaikino pirmosios instancijos teismo sprendimą ir priėmė naują sprendimą – atmetė ieškinį. Teismas nurodė, kad byloje nebuvo nustatytas ieškovo teisinis suinteresuotumas reikšti tokio pobūdžio reikalavimus, t. y. ieškovas nepagrindė, kokias savo pažeistas subjektyvias teises ir teisėtus interesus jis siekia apginti ginčydamas atsakovės sprendimus.

Kasacinis teismas, išnagrinėjęs bylą, išaiškino, kad valdybos nario materialinis suinteresuotumas ginčyti valdybos priimtus sprendimus yra nustatomas taikant tuos pačius testus, kurie taikomi nustatant materialinį akcininkų suinteresuotumą pareikšti ieškinį dėl bendrovės organų sprendimų pripažinimo negaliojančiais, t. y. (i) subjektyvios teisės ir teisėto intereso pažeidimo nustatymo testą ir (ii) neigiamų padarinių ir teisinio rezultato nustatymo testą. Kasacinis teismas nurodė, kad valdybos nario materialinis suinteresuotumas ginčyti valdybos sprendimų teisėtumą gali būti konstatuojamas ne tik tuo atveju, kai jis siekia apginti savo subjektyvias teises ir teisėtus interesus, bet ir tuo atveju, kai valdybos narys siekia apginti bendrovės interesus. Valdymo organas (įskaitant ir jo nari), vykdydamas savo funkcijas, veikia bendrovės interesais, todėl valdybos nariui pagrindus, kad ginčijamas valdybos sprendimas pažeidžia bendrovės teises ar teisėtus interesus, konstatuojamas valdybos nario materialinis suinteresuotumas subjektyvios teisės ir teisėto intereso pažeidimo aspektu. Kita vertus, kasacinis teismas pažymėjo, kad bendrovės valdybos nario funkcijų ir pareigų ypatumai nepaneigia būtinumo ieškinyje pagrįsti antrojo testo tenkinimo sąlygas, t. y. pagrįsti, kokius neigiamus padarinius bendrovei sukelia ginčijamas valdymo organo sprendimas ir kad šiuos padarinius galima pašalinti tik pripažinus organo sprendimą negaliojančiu. Bendrovių veiklos ypatumai, organų sprendimų pripažinimo negaliojančiais instituto kaip teisių gynimo specifika lemia, kad bendrovės organų sprendimų pripažinimo negaliojančiais institutas nėra savitiksliis, juo turi būti siekiama materialinio teisinio rezultato – siekiama pašalinti neteisėtu valdymo organo sprendimu sukeltus neigiamus padarinius. Bendrovių teisėje vyraujantis pragmatizmo principas suponuoja, kad bendrovės organų sprendimų pripažinimo negaliojančiais institutas skirtas ne neteisėtam bendrovės organų sprendimui panaikinti, t. y. bendrovei „išvalyti“, kad nebūtų neteisėtų bendrovės organų sprendimų, bet neteisėtu valdymo organo sprendimu sukeltiems neigiamiems padariniams pašalinti.

Kasacinis teismas nusprendė, kad ieškovas nepagrindė, kaip ginčijamo sprendimo panaikinimu objektyviai bus atkurta buvusi iki teisės pažeidimo padėtis ir išspręsti neigiami padariniai. Taigi, nors ieškovo kaip valdybos nario materialiniam suinteresuotumui pagrįsti buvo tenkinamos pirmojo – subjektyvios teisės ir teisėto intereso pažeidimo nustatymo testo sąlygos, tačiau buvo netenkintos neigiamų padarinių ir teisinio rezultato nustatymo testo sąlygos.

Remdamasis nurodytais argumentais kasacinis teismas paliko nepakeistą apeliacinės instancijos teismo sprendimą, kuriuo ieškovo ieškinyis atmestas.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. rugpjūčio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-187-1075/2023

Šeimos teisė

Dėl sutuoktinių turtinių klausimų sprendimo po santuokos nutraukimo ne santuokos nutraukimo byloje

Sutuoktiniai buvo sudarę sutartį dėl santuokos nutraukimo pasekmių ir santuokos nutraukimo byloje išsiskyrė bendru sutikimu, tačiau kreditorius (ieškovas) pareiškė netiesioginį ieškinį, kuriuo prašė ginčo nekilnojamąjį turtą pripažinti buvusių sutuoktinių (atsakovų) bendrąja daline nuosavybe ir pripažinti vienam iš atsakovų (skolininkui) nuosavybės teisę į 1/2 dalį šio turto.

Pirmosios instancijos teismas nutraukė bylą, nurodydamas, kad ginčas dėl turto padalijimo tarp sutuoktinių galutinai buvo išspręstas santuokos nutraukimo byloje ir iš naujo nebegali būti sprendžiamas.

Apeliacinės instancijos teismas panaikino šią nutartį ir perdavė bylą nagrinėti iš esmės pirmosios instancijos teismui. Apeliacinės instancijos teismas nusprendė, kad atsakovės iki santuokos įgyto turto pripažinimo bendrąja daline nuosavybe klausimas teisme nebuvo sprendžiamas. Apeliacinės instancijos teismo vertinimu, pirmosios instancijos teismas išsprėdė klausimą tik dėl santuokos metu įgyto ir sutuoktiniams bendrosios jungtinės nuosavybės teise priklausančio turto padalijimo.

Kasacinis teismas išaiškino, kad sutartyje dėl santuokos nutraukimo pasekmių šalys, visų pirma, privalo aptarti turto, įgyto po santuokos sudarymo ir esančio bendrąja jungtine sutuoktinių nuosavybe, padalijimo klausimą, t. y. susitarti, koks santuokoje įgytas turtas atitenka vienai šaliai, koks – kitai. Tačiau tokioje sutartyje šalys gali aptarti viso šalių turto (tiek įgyto santuokoje, tiek iki santuokos sudarymo, tiek sutuoktinių bendrosios jungtinės ar dalinės nuosavybės teise, tiek ir asmeninės nuosavybės teise) teisinį režimą po santuokos nutraukimo.

Kasacinis teismas konstatavo, kad nagrinėjamu atveju sutartyje dėl santuokos nutraukimo pasekmių šalys susitarė dėl ginčo turto teisinio režimo, t. y. kad ginčo turtas yra asmeninė atsakovės nuosavybė, todėl klausimas dėl turto priklausymo sutarties šalims bendrosios dalinės nuosavybės teise galėtų būti sprendžiamas tik įstatyme nustatytais pagrindais, atnaujinus procesą šioje byloje.

Remdamasis nurodytais argumentais kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo nutartį ir paliko galioti pirmosios instancijos teismo nutartį, kuria byla nutraukta, konstatavus, kad klausimas dėl turto buvo išspręstas santuokos nutraukimo byloje.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. liepos 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-215-381/2023

Dėl skyrium gyvenančio tėvo (motinos) bendravimo su vaiku tvarkos nustatymo ir pakeitimo

Ieškovas prašė nustatyti dukters gyvenamąją vietą su tėvu (ieškovu), nenustatyti konkrečios dukters ir motinos (atsakovės) bendravimo tvarkos, paliekant teisę dukteriai savarankiškai spręsti dėl bendravimo su motina galimybių. Atsakovė priešieškiniu sutiko su ieškinio reikalavimu dėl dukters gyvenamosios vietos pakeitimo, tačiau nesutiko su reikalavimais dėl atsakovės bendravimo tvarkos su dukterimi nenustatymo, prašė bendravimo tvarką nustatyti pagal jos nurodomas sąlygas.

Pirmosios instancijos teismas ieškovo ieškinį ir atsakovės priešieškinių patenkino iš dalies. Teismas nustatė dukters gyvenamąją vietą su ieškovu, taip pat nustatė tokią atsakovės bendravimo su nepilnamete dukterimi bendravimo tvarką, pagal kurią 2023 m. sausio–birželio mėn. motina turi teisę bendrauti su dukterimi ne mažiau kaip vieną kartą per mėnesį, po 2023 m. birželio mėn. dėl motinos ir dukters bendravimo tėvai tariausi individualia tvarka, atsižvelgdami į dukters norus ir interesus.

Apeliacinės instancijos teismas pirmosios instancijos teismo sprendimo dalį dėl motinos (atsakovės) ir dukters bendravimo tvarkos paliko nepakeistą. Atsakovė kasaciniame skunde teigė, kad, nenustačius jos bendravimo su dukterimi tvarkos po 2023 m. birželio 1 d. ir neapibrėžus jos bendravimo su dukterimi grafiko ar kitų sąlygų, toks sprendimas yra nekonkretus, neaiškus ir negali būti priverstinai vykdomas.

Kasacinis teismas priminė, kad įstatyme įtvirtinta vaiko teisė į šeimos ryšius yra pamatinė, nes visapusiška ir darni vaiko raida galima tik augant šeimoje, jaučiant meilę ir supratimą. Vaikas, kurio tėvai gyvena skyrium, turi teisę nuolat ir tiesiogiai bendrauti su abiem tėvais, nesvarbu, kur tėvai gyvena. Kasacinis teismas išskyrė šiuos tėvo (motinos), negyvenančio kartu su vaiku, bendravimo su juo pagrindinius principus: 1) bendravimo tvarka turi užtikrinti geriausias vaiko interesus; 2) bendravimo tvarka turi užtikrinti saugaus, tiesioginio ir pastovaus ryšio su atskirai gyvenančiu tėvu (motina) nuolatinį palaikymą; 3) tais atvejais, kai tėvas (motina) nebendruoja ar trukdo bendrauti kitam tėvui (motinai) su vaiku, teismas gali abiem tėvams ar vienam iš jų taikyti sankcijas dėl teismo sprendimu nustatytos bendravimo tvarkos nevykdymo ar netinkamo vykdymo, jei tai geriausiai atitinka vaiko interesus; 4) tais atvejais, kai dėl vienu ar kitu priežasčių tiesioginis tėvo (motinos) ir vaiko bendravimas neatitinka geriausių vaiko interesų, turi būti užtikrintas netiesioginis, per tarpininką ar kitokios formos tėvo (motinos) ir vaiko šeiminių ryšių palaikymas; 5) teismas, nustatydamas tėvo (motinos) bendravimo su vaiku tvarką, turi vertinti vaiko interesus ilgesnėje laiko perspektyvoje, todėl net ir tuo atveju, jei dėl vienu ar kitu priežasčių vaiko bendravimas su tėvu (motina) šiuo metu gali būti komplikuoatas, teismas turi vertinti, ar bendravimo ribojimas nepakenks vaiko interesams ateityje; 6) teismas turi įvertinti, ar jo nustatoma tėvo (motinos) bendravimo su vaiku tvarka galės būti realiai įgyvendinta, todėl tais atvejais, kai vaikas išreiškia kategorišką priešišumą bendrauti su tėvu (motina), turi būti stengiamasi nustatyti tokio priešiškumo priežastis, tėvo (motinos) ir vaiko tarpusavio santykius iki sprendimo priėmimo ir jų pokytį sprendimo vykdymo metu ir nustatyti priemones tokioms priežastims pašalinti ar sumažinti (galimai nustatant tėvo (motinos) bendravimą su vaiku per tarpininką); 7) vaikai patiria emocinę žalą ne tik dėl nuolat besitęsiančių tėvų konfliktų, bet ir dėl jiems, jų nuomonės svarbai primetamos tėvų atsakomybės už bendravimo tvarkos (ne)vykdymą, todėl teismas turi siekti išlaikyti tinkamą pusiausvyrą tarp vaiko nuomonės ir norų svarbos vertinimo bei vaiko prigimtinio intereso užmegzti glaudesnę ryšį su kartu negyvenančiu tėvu (motina), jį saugoti ir plėtoti.

Kartu kasacinis teismas pažymėjo, kad teismų sprendimai, kuriais nustatoma bendravimo su vaiku tvarka, turi būti aiškūs, suprantami ir realiai įvykdomi, o tai reiškia, kad jais turi būti nustatomos konkrečios bylos šalių pareigos. Už tinkamą teismo sprendimu nustatytų pareigų vykdymą yra atsakingos bylos šalys – vaiko tėvai, tarp jų kilęs ginčas dėl bendravimo su vaiku tvarkos nustatymo išsprendžiamas teismo ir jie teismo sprendimui įsiteisėjus tampa vykdymo proceso šalimis. Šiuo atveju teismo sprendimas, kuriame nurodyta, kad dėl motinos ir dukters bendravimo po 2023m. birželio mėn. dukters tėvai tariasi individualia tvarka, atsižvelgdami į dukters norus ir interesus, neatitinka minėtų reikalavimų. Įsipareigojus po 2023 m. birželio mėn. patiems tėvams susitarti dėl motinos bendravimo su dukterimi tvarkos, tarp šalių kilęs ginčas atitinkama apimtimi (t. y. dėl bendravimo laikotarpiu nuo 2023 m. birželio mėn. tvarkos nustatymo) lieka iš esmės neišspręstas. Toks teismo sprendimas negalės būti vykdomas priverstine tvarka, nes juo nėra nustatyti konkretūs įsipareigojimai šalims. Tokiu atveju nebus pasiektas vienas iš civilinio proceso tikslų – kuo greičiau atkurti teisinę taiką tarp ginčo šalių (CPK 2 straipsnis).

Kasacinis teismas nurodė, kad, sprendžiant vaiko bendravimo su skyrium gyvenančiu tėvu (motina) tvarkos nustatymo klausimą, turi būti vertinama bylai svarbių aplinkybių visuma. Vaiko nuomonė yra viena iš jų, tačiau ne visa lemianti. Tais atvejais, kai vaikas išreiškia akivaizdžias neigiamas nuostatas dėl bendravimo su skyrium gyvenančiu tėvu (motina) tvarkos ir nenorą bendrauti, teismas turi įvertinti šių neigiamų nuostatų susiformavimo priežastis ir tai, ar vaiko bendravimo su skyrium gyvenančiu tėvu (motina) ribojimas yra būtinas siekiant apsaugoti vaiko interesus. Nesibaigiantys tėvų konfliktai dažniausiai lemia ir vaiko norą atsitraukti, dingti iš konflikto zonos, t. y. nebendrauti. Tačiau toks atsitraukimas neužtikrina vaiko interesų, todėl jei nėra kitų objektyvių aplinkybių, dėl ko galėtų būti ribojamas vaiko bendravimas su skyrium gyvenančiu tėvu (motina), o tik vaiko prieštaravimas, teismas gali neatsižvelgti į vaiko nuomonę ir nustatyti, jo manymu, geriausiai vaiko poreikius ir interesus atitinkančią bendravimo su skyrium gyvenančiu tėvu (motina) tvarką. Kasacinis teismas pažymėjo, kad minimalus bendravimas gali būti nustatytas, jei dažni susitikimai ir bendravimas su antruoju iš tėvų traumuoja vaiką psichologiškai, neatitinka vaiko individualių interesų, norų ir pažiūrų, daroma įtaka vaiko brandai ir pasaulėžiūrai.

Kadangi pagal ginčijamą tvarką, taikytiną po 2023 m. birželio mėn., byla nagrinėję teismai nenustatė konkretaus atsakovės ir dukters susitikimų skaičiaus per tam tikrą laikotarpį, nenurodė konkretaus bendrauti skirto laiko ir trukmės, kasacinis teismas padarė išvadą, jog nepriklausomai nuo to, koks bus nustatyto bendravimo pereinamuoju laikotarpiu rezultatas siekiant atkurti atsakovės ryšį su dukterimi, vėliau (t. y. po 2023 m. birželio mėn.) atsakovei nėra užtikrinamas net minimalus bendravimas su nepilnamete dukterimi. Todėl kasacinis teismas konstatavo, kad toks teismo sprendimas pažeidžia tiek atsakovės teisę bendrauti su savo vaiku, tiek ir paties vaiko interesus, nes sudaro prielaidas apskritai neįvykti vaiko ir motinos kontaktui.

Remdamasis nurodytais argumentais kasacinis teismas panaikino skundžiamą nutarties dalį ir perdavė byla nurodyto ginčo klausimo apimtimi iš naujo nagrinėti apeliacinės instancijos teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. rugpjūčio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-256-781-2023

Daiktinė teisė

Dėl daikto teisinės registracijos ir jos teisinių pasekmių bei prevencinio ieškinio

Ieškovė Turistinių burlaivių savininkų asociacija prašė uždrausti atsakovei Kauno miesto savivaldybės administracijai tvarkyti, perkelti, išgabenti, išmontuoti ar kitaip daryti bet kokią fizinių poveikį ieškovės bei jos narių turtui, burlaiviams ir plaukiojančiam priekplaukui, esantiems Kauno mariose ir krante, taip pat uždrausti pavesti atlikti šiuos veiksmus kitiems fiziniams ar juridiniams asmenims. Be to, ieškovė prašė panaikinti Kauno miesto savivaldybės administracijos išduotą statybos leidimo dalį, kuria numatomi statybos bei griovimo darbai ieškovės naudojamoje teritorijoje, t. y. dalį, kuria leidžiama statyti burlaivių iškėlimo ir nuleidimo slipą bei burinių laivų krantinę kartu su burinių jachtų pontonine priekplauka.

Byloje nustatyta, kad ieškovės plūduriuojanti priekplauka buvo įrengta teisėtai, eksploatuoti reikalinga pakrantės teritorija buvo naudojama su savivaldybės atsakingų asmenų ir Kauno marių regioninio parko sutikimu, priekplauka ir nuosavybės teisės į ją įregistruotos Vidaus vandenų laivų registre.

Pirmosios instancijos teismas ieškinį tenkino. Teismas nurodė, kad Kauno miesto savivaldybės ir jos administracijos (atsakovės) veiksmai, parengus sporto bazės statybos projektą, nepaisant anksčiau išduotų ieškovei sutikimų, raginant ją patraukti savo turtą, yra neteisėti. Tokiais veiksmais asociacijos nariams bus apribotos galimybės naudotis plūduriuojančia priekplauka, ją teks išmontuoti ir išvežti, kranto juostoje nebus galima laikyti laivų ne sezono metu, o tai susiję su ženkliais iki šiol nebuvusiomis papildomomis sąnaudomis, kurios CK prasme laikytinos žala, todėl yra pagrindas nurodytus veiksmus uždrausti. Teismas, nustatęs, kad savivaldybės numatomi naujai statyti burlaivių iškėlimo ir nuleidimo slipas ir burinių laivų krantinė sutampa su jau esančia ieškovės priekplauka arba trukdys ja tinkamai naudotis, nusprendė, kad ginčijamu statybos leidimu yra pažeidžiamos ieškovės teisės, todėl atitinkama jo dalis pripažinta neteisėta.

Apeliacinės instancijos teismas panaikino pirmosios instancijos teismo sprendimo dalį, kuria buvo uždrausta atsakovei atlikti bet kokius veiksmus ir daryti poveikį ieškovės ir jos narių turtui, esančiam krante, taip pat panaikinta statybos leidimo dalis dėl griovimo darbų ir leidimo statyti burlaivių iškėlimo ir nuleidimo slipą bei krantinę. Tačiau apeliacinės instancijos teismas paliko nepakeistą pirmosios instancijos teismo sprendimo dalį, kuria panaikintas leidimas statyti burinių jachtų pontoninę priekplauką. Teismas konstatavo, kad ieškovė negali prevenciniu ieškiniu ginti savo turtinių teisių ir turto, esančių krante, nes neturi teisės naudotis šia žemės sklypo dalimi. Jachtų iškėlimo ir nuleidimo slipas yra suprojektuotas krante, kurį patikėjimo teise valdo Kauno miesto savivaldybė, todėl jai statybos leidimas dėl šio statinio statybos išduotas teisėtai. Ieškovė Kauno mariose turi teisėtai nuosavybės teise valdomus hidrotechninius statinius, todėl turi teisę ginčyti statybos leidimo dalį dėl krantinės statybos, tačiau ieškovė neįrodė, kad krantinės statyba pažeidžia jos teises. Byloje įrodyta, kad atsakovės projektuojama burinių jachtų pontoninė priekplauka sutampa su ieškovei priklausančia priekplauka, todėl statybos leidimo dalis dėl burinių jachtų pontoninės

priepilaukos pirmosios instancijos teismo panaikinta pagrįstai. Pagal statybos projektą yra numatyta griauti tik savivaldybei priklausančius statinius, įrengtus kitoje vietoje, nei yra ieškovės priepilauka, todėl griovimo darbai ieškovės teisių nepažeidžia.

Kasacinis teismas išaiškino, kad ieškovės priepilauka yra įregistruota Vidaus vandenų laivų registre, t. y. viešame valstybės registre, kurio duomenims pagal įstatymą taikoma jų teisingumo prezumpcija (fakto pripažinimas teisėtai patikimu). Nors apeliacinės instancijos teismas, sprenddamas dėl ginčo priepilaukos įregistravimo valstybės registre teisinių padarinių, taikė negaliojančio Valstybės registru įstatymo nuostatas, šis pažeidimas neturėjo įtakos neteisėtos nutarties priėmimui, nes pagal galiojančio Valstybės informacinių išteklių valdymo įstatymo 15 straipsnio 5 dalį būtų gautas analogiškas teisinis rezultatas.

Kasacinis teismas taip pat nurodė, kad apeliacinės instancijos teismas nustatė visas prevencinio ieškinio tenkinimo sąlygas, konstatavo, kad Kauno miesto savivaldybė neturi teisės iš ieškovės reikalauti pašalinti jai priklausančius statinius iš Nacionalinės žemės tarnybos valdomos teritorijos, o atsakovių raginimai ieškovei patraukti turtą iš vandens telkinio, kurio atsakovės net nevaldo, nes šis turtas trukdo įgyvendinti jų parengtą sporto bazės statybos projektą, laikytini neteisėtais. Taigi, byloje vertintas ir nustatytas atsakovių veiksmų neteisėtumas kaip prevencinio ieškinio reikalavimo sąlyga.

Remdamasis nurodytais argumentais kasacinis teismas paliko nepakeistą apeliacinės instancijos teismo nutartį.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. birželio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-199-701/2023

Sandoriai

Dėl vienašalio sandorio, kuriuo atsisakoma draudimo išmokos, sudarymo ir jo teisinių pasekmių

Ieškovas (draudėjas) prašė teismo priteisti iš atsakovo (draudiko) draudimo išmoką už įvykusį draudžiamąjį įvykį.

Byloje nustatyta, kad šalys sudarė draudimo sutartį, pagal kurią draudėjas nuo 2019 m. iki 2020 m. apdraudė sau priklausantį gyvenamąjį namą. Draudimo liudijime buvo nurodyta, kad turtas apdraustas nuo gaisro ar gamtinių jėgų, kitų rizikų. Draudimo laikotarpiu ieškovo namas sudegė, o kitą dieną atsakovas gavo pranešimą apie įvykusį gaisrą.

Šio draudžiamąjo įvykio tyrimo metu ieškovas ranka surašė ir pasirašė pareiškimą, kuriuo atsisakė draudimo išmokos, o draudikas, ištyręs įvykio aplinkybes, raštu pripažino įvykį nedraudžiamuoju ir atsisakė išmokėti išmoką. Draudėjas nebesutiko su sprendimu atsisakyti jam išmokėti išmoką, todėl šį sprendimą apskundė Lietuvos bankui. Lietuvos bankas, išnagrinėjęs skundą, priėmė sprendimą – rekomendavo draudikui išmokėti sudegusio namo savininkui 50 proc. draudimo išmokos. Draudikui pranešus, kad Lietuvos banko sprendimas nebus įgyvendinamas, draudėjas pateikė ieškinį pirmosios instancijos teismui.

Pirmosios instancijos teismas ieškinį tenkino iš dalies – priteisė dalį draudimo išmokos, palūkanas, procesines palūkanas ir tarp šalių paskirstė bylinėjimosi išlaidas. Teismas laikėsi pozicijos, kad draudėjo rašytinis pareiškimas nėra vienašalis sandoris, nes jis neišreiškė valios atsisakyti draudimo išmokos; draudėjas rašytiniu pareiškimu siekė ne atsisakyti draudimo išmokos, o išvengti atsakomybės dėl draudiko inicijuoto ikiteisminio tyrimo, per kurį buvo tiriamos visos su draudžiamuoju įvykiu susijusios aplinkybės. Be to, tolesni draudėjo veiksmai (raštu draudikui dėl priimto sprendimo paaiškinimo teikimas, sprendimo apskundimas atsakovui ir Lietuvos bankui, ieškinio pareiškimas) rodė priešingą ieškovo valią.

Apeliacinės instancijos teismas paliko nepakeistą pirmosios instancijos teismo sprendimą, sutikdamas su išvada, kad ieškovas nesudarė vienašalio sandorio. Teismas laikėsi pozicijos, kad rašytinis pareiškimas nėra vienašalis sandoris, nes jis neatspindėjo tikrosios ieškovo valios.

Draudikas, nesutikdamas su pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų sprendimais, pateikė kasacinį skundą, kuriuo prašė panaikinti apeliacinės instancijos teismo sprendimą ir priimti naują sprendimą – draudėjo ieškinį atmesti. Kasacinėje byloje buvo keliamas klausimas, ar ieškovo ranka surašytas raštas, kuriame nurodoma, kad ieškovas atsisako draudimo išmokos, turi būti kvalifikuojamas kaip vienašalis sandoris (CK 1.63 straipsnio 1 ir 3 dalys). Šis sprendžiamas teisinis klausimas buvo susijęs su ieškovo valios, kaip vienašalio sandorio sudarymo požymio, nustatymu.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad asmens vienašališkas veiksmas gali būti laikomas vienašaliu sandoriu tuo atveju, kai asmens valia yra pakankamai aiškiai, nedviprasmiškai orientuota į tikslą sukurti tam tikras civilines teises ar pareigas, t. y. orientuota į prievolės dalyką. Bet kokia prievolė, taip pat vienašalio sandorio pagrindu atsiradusi prievolė, privalo pasižymėti prievolės dalyku, kurį CK 6.3 straipsnio 1 dalis apibrėžia kaip bet kokius veiksmus (veikimą, neveikimą), kurių nedraudžia įstatymai ir kurie neprieštarauja viešajai tvarkai ar gerai moralei. Prievolės dalykas turi būti ne tik teisėtas, bet ir įmanomas, ir pakankamai apibrėžtas. Pakankamai aiškiai ir nedviprasmiškai išreikšta asmens valia dėl prievolės dalyko yra pagrindas asmens veiksmus pripažinti vienašaliu sandoriu.

Kasacinis teismas, atsižvelgdamas į nuosekliai formuojamą praktiką, padarė išvadą, kad nagrinėjamoje byloje yra pagrindo ieškovo rašytinį pareiškimą laikyti vienašaliu sandoriu, kuriuo ieškovas aiškiai ir nedviprasmiškai atsisakė draudimo išmokos. Bylą nagrinėjusių teismų nustatyta faktinė aplinkybė – gramatiniu požiūriu netaisyklingas tekstas, t. y. padarytos kelios gramatinės klaidos, – neklaido nustatyti tikrosios valios ir nepaneigia ieškovo valios aiškumo ir apibrėžtumo. Bylą nagrinėjusių teismų nustatyta aplinkybė, kad ieškovas, atsisakydamas draudimo išmokos, siekė išvengti atsakomybės dėl draudiko inicijuoto ikiteisminio tyrimo, kurio metu buvo tiriamos visos su draudžiamuoju įvykiu susijusios aplinkybės (įskaitant ir draudimo sutarties sudarymo, ir vykdymo aplinkybes), vertintina kaip sandorio sudarymo motyvas, bet ne ieškovo valią dėl prievolės dalyko nulemianti aplinkybė. Asmens valios atsiradimą nulėmę motyvai neturi teisinės reikšmės, nebent pačiu sandoriu jiems būtų suteikiama teisinė reikšmė. Nagrinėjamu atveju ieškovo motyvams sandoriu nebuvo suteikta teisinė reikšmė ir jie netapo viena iš sandorio sudarymo sąlygų.

Remdamasis nurodytais argumentais kasacinis teismas panaikino pirmosios instancijos teismo sprendimo dalį, kuria iš dalies patenkintas draudėjo ieškinys, ir apeliacinės instancijos teismo sprendimo dalį, kuria palikta nepakeista ši dalis dėl ieškinio tenkinimo. Dėl šių panaikintų dalių kasacinis teismas priėmė naują sprendimą – ieškovo (draudėjo) ieškinį atmetė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. liepos 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-209-1075/2023

Sutarčių teisė

Dėl reikalavimo perleidimo sutarties formos ir sudarymo

Pareiškėja skundu prašė atšaukti antstolio pertvarkymus, kuriais atsisakyta priimti vykdomuosius dokumentus vykdyti, ir tenkinti pareiškėjos per Elektroninės vykdomosios bylos portalą *antstoliai.lt* teiktus prašymus, priimti vykdomuosius dokumentus vykdyti. Pareiškėja antstoliui pateikė raštą, kuriame nurodė, jog pateikė ginčijamas sutartis pradiniam kreditoriams pasirašyti per *www.eskolos.lt* interneto platformą, t. y. naujasis kreditorius tokiu būdu pateikė ofertas (sutartį ir jos priedą), o pradiniai kreditoriai atitinkamas ofertas priėmė ir pasirašė. Antstolis atsisakė priimti vykdomuosius dokumentus vykdyti. Šį antstolio patvarkymą pareiškėja apskundė. Antstolis pareiškėjos skundo netenkino. Antstolis patvarkyme nurodė, jog pareiškėja pateikė vykdyti vykdomuosius dokumentus, kurie nėra pasirašyti sutarties šalių taip, kaip tai nustato Lietuvos Respublikos civilinis proceso kodeksas (toliau – ir CPK).

Pirmosios instancijos teismas skundą dėl antstolio veiksmų tenkino, panaikino pertvarkymus, kuriais atsisakyta priimti vykdomąjį dokumentą vykdyti, ir įpareigojo antstolį iš naujo spręsti pareiškėjos teikiamų vykdomųjų dokumentų priėmimo klausimą. Teismas išaiškino, jog sutartis gali būti laikoma sudaryta (galiojančia) net ir nepasirašyta, vienai iš šalių pateikiant pasiūlymą (ofertą) sutartį sudaryti. Pirmosios instancijos teismas pripažino, jog reikalavimo perleidimo sutartis, pasirašytos jose nustatytu pasirašymo būdu (įvedus SMS žinute gautus kodus), prilygintos

sandoriams, sudarytiems rašytine forma, ir sukelia tokias pat teisines pasekmes kaip ir rašytiniai dokumentai, patvirtinti šalių parašais.

Apeliacinės instancijos teismas panaikino pirmosios instancijos teismo nutarties dalį, kuria antstolis įpareigotas iš naujo spręsti vykdomojo dokumento pateikimo vykdyti priėmimo klausimą, kitą nutarties dalį paliko nepakeistą. Apeliacinės instancijos teismas nurodė, kad, vadovaujantis Sprendimų vykdymo instrukcijos 4.3 punktu, visus vykdomuosius dokumentus dėl pinigų sumų išieškojimo antstoliams paskirsto Antstolių informacinė sistema pagal Sprendimų vykdymo instrukcijoje nustatytus kriterijus (4.3.1–4.3.8.3 papunkčiai). Taigi vykdomasis dokumentas iš naujo turėtų būti pateikiamas per Antstolių informacinę sistemą, kuri automatiškai paskirs antstolį, todėl teismas padarė išvadą, kad suinteresuotas asmuo neturi pagrindo spręsti vykdomojo dokumento pateikimo vykdyti priėmimo klausimo iš naujo, nes šis vykdomasis dokumentas, pagal nustatytą teisinį reglamentavimą iš naujo pateiktas vykdyti, gali būti paskirtas kitam antstoliui. Teismas, atsižvelgdamas į tai, nutarties dalį, kuria antstolis įpareigotas iš naujo spręsti vykdomojo dokumento pateikimo vykdyti priėmimo klausimą, apeliacinės instancijos teismas pripažino nepagrįsta, todėl panaikino.

Kasacinis teismas konstatavo, jog bylą nagrinėjusių teismų išvada dėl rašytinės sandorių formos laikymosi, kuri yra grindžiama iš esmės tuo, kad pačių sutarčių tekstuose jos prilyginamos rašytiniams dokumentams, patvirtintiems šalių parašais, yra teisiškai nepagrįsta. Kilus teisiniam ginčui dėl to, ar buvo laikytasi įstatyme nustatytos atitinkamos sutarties formos, teismo funkcija negali apsiriboti sutarties tekste nurodytos sutarties šalių valios, kad sutartis laikoma sudaryta vienokia ar kitokia forma, konstatavimu. Kasacinis teismas pažymėjo, kad byloje teismų nustatytos aplinkybės sudaro pagrindą spręsti, jog reikalavimo perleidimo sutartis buvo pasirašytos elektroniniu parašu, kaip jis apibrėžtas Reglamento 3 straipsnio 10 dalyje (Reglamentas 910/2014), nes: a) konkrečiu telefono numeriu siunčiama SMS žinutė yra elektroniniai duomenys; b) jie gali būti prijungti ar logiškai susieti su kitais duomenimis (slaptažodžiu, konkrečios SIM kortelės parametrais, paslaugos teikėjo debesyje esančiais duomenimis ar kt.); c) bylos aplinkybės rodo, kad tokie duomenys funkcinė prasme gali būti naudojami kaip asmens valią formalizuojantis aktyvus veiksmas. Vis dėlto šiuo atveju elektroninis parašas neatitiko kvalifikuotam elektroniniam parašui keliamų reikalavimų, nustatytų Reglamento 3 straipsnio 12 dalyje. Atsižvelgiant į tai, jo teisinė galia negali būti lygiavertė rašytiniam parašui (Reglamento 25 straipsnio 2 dalis).

Sprendžiant, ar nekvalifikuoto elektroninio parašo teisinė galia yra lygiavertė rašytiniam parašui nacionalinių teisės normų (Lietuvos Respublikos elektroninės atpažinties ir elektroninių operacijų patikimumo užtikrinimo paslaugų įstatymo 5 straipsnio 1 dalis) pagrindu, svarbu nustatyti: 1) ar elektroninio parašo naudotojai dėl to iš anksto susitarė raštu; 2) ar yra galimybė šį susitarimą išsaugoti patvariojoje laikmenoje. Kasacinio teismo vertinimu, byloje teismų nustatytos aplinkybės nesudaro pagrindo spręsti dėl išankstinio susitarimo egzistavimo, t. y. ar elektroninio parašo naudotojai iš anksto dėl to buvo susitarę raštu; ir ar šalys iš anksto, iki reikalavimo perleidimo sutarčių sudarymo, buvo sudariusios susitarimą, kad jų nustatymo naudoti nekvalifikuoto elektroninio parašo teisinė galia yra lygiavertė rašytiniam parašui. Tuo atveju, jei kuriant paskyrą pirmiau nurodyti fiziniai asmenys buvo identifikuoti vien paso ar asmens tapatybės kortelės skaitmeninės kopijos pagrindu, tokie duomenys negalėtų būti laikomi pakankamais duomenimis sandorio šalims nustatyti (CK 1.76 straipsnio 2 dalis) ir (ar) leidžiančiais identifikuoti jį siuntusios šalies parašą (CK 1.73 straipsnio 2 dalis ir 6.192 straipsnio 2 dalies prasme). Tai užkirstų kelią kvalifikuoti tokio identifikavimo pagrindu sudarytus susitarimus kaip rašytinius susitarimus.

Bylą nagrinėję teismai, byloje esančių duomenų pagrindu nepagrįstai konstatavę, kad reikalavimo perleidimo sutartis atitinka CK 6.103 straipsnio reikalavimus, iš esmės netyrė, ar pareiškėjos antstoliui pateikti duomenys sudaro pagrindą konstatuoti reikalavimo perleidimo sutarčių sudarymą kitokia nei rašytine forma. Vis dėlto konstatavę, kad nors byloje esantys duomenys neleidžia nustatyti, kad buvo sudaryta rašytinė (ar jai prilyginta) sutartis, turėjo spręsti dėl byloje esančių duomenų pakankamumo siekiant nustatyti, ar sutartis apskritai buvo sudaryta, nors ir ne įstatyme reikalaujama rašytine forma.

Kasacinis teismas, remdamasis nurodytais motyvais, panaikino apeliacinės instancijos teismo nutartį ir grąžino bylą pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. liepos 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-193-969/2023

Civilinė atsakomybė

Dėl Lietuvos Respublikos paciento teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatymo nuostatų, reglamentuojančių valstybės pareigą atlyginti paciento sveikatai sveikatos priežiūros įstaigos padarytą žalą, aiškinimo ir taikymo

Ieškovas prašė teismo priteisti iš atsakovės Lietuvos Respublikos turtinės ir neturtinės žalos, patirtos mirus jo motinai (pacientei), atlyginimą. Jis nurodė, kad jo motina buvo paguldyta į ligoninę dėl įtariamo sepsio. Ligoninėje taikytas gydymas buvo sėkmingas ir pacientės būklė gerėjo, tačiau, pacientę perkėlus į kitą skyrių, buvo nustatyta COVID-19 liga. Pacientės būklė sparčiai blogėjo ir ji mirė. Mirties liudijime nurodyta, kad pagrindinė liga, sukėlus mirtį, yra COVID-19 liga. Reikalavimą dėl turtinės žalos atlyginimo ieškovas grindė patirtomis laidojimo išlaidomis, o dėl neturtinės žalos atlyginimo – buvusio artimo ir glaudaus savo ryšio su motina aplinkybe.

Pirmosios instancijos teismas ieškinį tenkino iš dalies. Teismo vertinimu, tai, kad vienoje palatoje su ieškovo motina, kuriai nebuvo pasireiškę kvėpavimo takų būdingi ligos simptomai, buvo paguldyta kita pacientė, kuriai buvo pasireiškę COVID-19 ligos simptomai, leidžia daryti išvadą, jog buvo pažeisti sveikatos apsaugos ministro 2020 m. kovo 16d. sprendime NR. V-387 „Dėl asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimo organizavimo paskelbus karantiną Lietuvos Respublikos teritorijoje“ nustatyti reikalavimai ir tai galėjo būti priežastiniu ryšiu susiję su pacientės užsikrėtimu COVID-19. Vykdamas nurodyto sprendimo reikalavimus, buvo galima išvengti pacientės užsikrėtimo COVID-19 virusu ir dėl to išvengti jos mirties. Teismas, sprenddamas dėl turtinės ir neturtinės žalos atlyginimo ieškovui dydžio, atsižvelgė į tai, kad sveikatos priežiūros paslaugos buvo teikiamos ypatingu laikotarpiu – paskelbus epidemiją šalyje ir pasaulyje. Teismas padarė išvadą, kad ligoninės padaryti pažeidimai, kurie galėjo būti pacientės užkrėtimo priežastimi, negali būti vertinami kaip pažeidimai teikiant paslaugas normaliomis gyvenimo ir gydymo sąlygomis. Dėl šios priežasties teismas sumažino ieškovui priteistiną turtinės ir neturtinės žalos atlyginimo dydį.

Apeliacinės instancijos teismas pirmosios instancijos sprendimą panaikino ir priėmė naują sprendimą – ieškovo ieškinį atmetė. Teismas padarė išvadą, kad atsakomybė už paciento sveikatai padarytą žalą kyla tik nustačius sveikatos priežiūros įstaigos neteisėtus veiksmus ir aplinkybę, kad padaryti pažeidimai yra susiję teisiniu priežastiniu ryšiu su atsiradusia žala. Ikiteisminei institucijai – Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos Pacientų sveikatai padarytos žalos nustatymo komisijai – priėmus sprendimą, jog žala ieškovui neatlygintina, nes buvo neišvengiama, ieškovas turi pareigą įrodyti, kad gydymo įstaiga galėjo žalos išvengti, jei būtų veikusi pagal medicinos mokslo standartus plintant koronaviruso ligai, t. y. turi įrodyti neteisėtus gydymo įstaigos veiksmus. Nors pirmosios instancijos teismas tinkamai įvertino, jog ligoninė pažeidė sveikatos apsaugos ministro reikalavimus, tačiau padarė nepagrįstą išvadą, kad, nepadarius šio pažeidimo, žalos būtų buvę išvengta. Teismas konstatavo, kad užsikrėtimo COVID-19 liga sveikatos priežiūros įstaigoje nebuvo galima išvengti net ir taikant visas prevencines priemones, taip pat kad pacientė sirgo gretutinėmis ligomis, kurios ir buvo pagrindinė mirties priežastis užsikrėtus šiuo virusu. Teismas nusprendė, kad žala ieškovui neatlygintina, nes tai yra neišvengiama žala Pacientų teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatymo (toliau – PTŽSAĮ) nuostatų prasme.

Kasacinis teismas konstatavo, kad teisei į paciento sveikatai padarytos žalos atlyginimą atsirasti būtinos šios sąlygos: 1) paciento sveikatai yra padaryta žala; 2) ši žala nėra (nebuvo) neišvengiama (atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. sausio 8 d. nutarimu Nr. 3 patvirtinto Turtinės ir neturtinės žalos, atsiradusios dėl paciento sveikatai padarytos žalos, atlyginimo tvarkos aprašo (toliau – Žalos atlyginimo tvarkos aprašo) 9.2.2 punkte nustatytus kriterijus); 3) žala padaryta teikiant sveikatos priežiūros paslaugas, t. y. teiktas sveikatos priežiūros paslaugas ir

atsiradusią žalą sieja priežastinis ryšys. Galiojantis paciento sveikatai padarytos žalos atlyginimo reglamentavimas neįvertina kaltės kaip vienos iš būtinųjų sąlygų teisei į tokios žalos atlyginimą atsirasti – jame įvertintas atsakomybės be kaltės modelis, todėl šios sąlygos buvimas ar nebuvimas bei jos nustatymas nėra aktualus. Neteisėtų sveikatos priežiūros įstaigos veiksmų (neveikimo), atliktų teikiant sveikatos priežiūros paslaugas, nustatyti įstatymas taip pat nereikalauja ir teisės į žalos atlyginimą su jais nesieja.

Kasacinis teismas konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismas, sprenddamas atsiradusios žalos (pacientės mirties) neišvengiamumo klausimą, vertindamas aplinkybę dėl mirties liudijime nurodytų duomenų apie pacientės mirties priežastis ir šiems duomenims esant neginčytiniams, netinkamai taikė įrodymų vertinimo taisykles ir padarė nepagrįstą išvadą dėl pacientės mirties priežasčių. Apeliacinės instancijos teismo išvados, jog pagrindinė pacientės mirties priežastis buvo jos gretutinės ligos, o užsikrėtimo COVID-19 liga nebuvo galima išvengti net ir taikant visas prevencines priemones, todėl žala kvalifikuotina kaip neišvengiama ir neatlygintina, padarytos netinkamai aiškinant tokios žalos atlyginimo sąlygas reglamentuojančias PTŽSAĮ bei Žalos atlyginimo tvarkos aprašas normas ir netinkamai taikant įrodymų vertinimo taisykles, todėl pripažintinos nepagrįstomis. Pirmosios instancijos teismas tinkamai taikė įrodymų vertinimo taisykles ir padarė pagrįstą išvadą, kad teikiant sveikatos priežiūros paslaugas pacientės sveikatai padaryta žala nekvalifikuotina kaip neišvengiama, todėl turi būti atlyginta.

Kasacinis teismas išaiškino, kad nors nei specialusis įstatymas, reglamentuojantis žalos paciento sveikatai atlyginimo pagrindus (PTŽSAĮ), nei CK 6.284 straipsnis, įtvirtinantis teisę į žalos atlyginimą fizinio asmens mirties atveju, teisės į turtinės žalos atlyginimą mirusiojo suaugusiems vaikams nenustato, tačiau konstitucinis visiško žalos atlyginimo principas bei CK 6.291 straipsnio norma, įtvirtinanti teisę į laidojimo išlaidų atlyginimą, sudaro pagrindą konstatuoti, kad ieškovas turi teisę tiek į turtinės žalos – motinos laidojimo išlaidų, tiek į neturtinės žalos, patirtos dėl motinos mirties, atlyginimą.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad, klausimą dėl paciento sveikatai padarytos žalos atlyginimo nagrinėjant teisme iš esmės, teismas nėra įpareigotas remtis Žalos atlyginimo tvarkos apraše nurodytais atlyginimo žalos dydžių nustatymo kriterijais. Sprenddamas dėl neturtinės žalos atlyginimo dydžio, teismas turi vadovautis CK 6.250 straipsnio 2 dalyje įvertintais neturtinės žalos dydžio nustatymo kriterijais, atsižvelgdamas į paciento sveikatai padarytos žalos atlyginimo teisinio reguliavimo ypatumus – kad paciento sveikatai padaryta žala atlyginama nevertinant sveikatos priežiūros paslaugos teikusios įstaigos kaltės; žala atlyginama iš Vyriausybės įgaliotos institucijos administracijos sąskaitos.

Kasacinis teismas nurodė, kad pirmosios instancijos teismas, nustatydamas atlygintinos neturtinės žalos dydį, nesivadovavo CK 6.250 straipsnyje bei teismų praktikoje nustatytais kriterijais, nevertino kiekvieno iš šių kriterijų, nuo kurių priklauso atlygintinos neturtinės žalos dydis, reikšmės, taip pat neatsižvelgė į tai, kad pagal teisinį reguliavimą atlygintinos žalos dydis gali būti mažinamas tik PTŽSAĮ 24 straipsnio 6 dalyje nustatytais pagrindais, dėl paciento didelio neatsargumo ar tyčios (tokių aplinkybių byloje nenustatyta). Be to, teismas netinkamai išsprendė turtinės žalos atlyginimo dydžio klausimą, ieškovo patirtą turtinę žalą (motinos laidojimo išlaidas) nepagrįstai sumažindamas.

Remdamasis nurodytais motyvais kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo sprendimą, pakeitė pirmosios instancijos teismo sprendimą – padidino ieškovui priteistino neturtinės žalos atlyginimo dydį, o bylos dalį dėl neturtinės žalos atlyginimo perdavė apeliacinės instancijos teismui nagrinėti iš naujo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. birželio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-24-421/2023

Dėl neturtinės žalos dydžio nustatymo kriterijų, teismo pareigos nustatyti neturtinės žalos dydį

Ieškovai prašė priteisti turtinės ir neturtinės žalos atlyginimą. Ieškovai nurodė, kad žala buvo padaryta teikiant ieškovams skrydžio karšto oro balionu paslaugas. Oro baliono nusileidimas buvo kompliktuotas, dėl smūgio į žemę ir oro baliono krepšio tolimesnio vilkimo per medžius oro baliono

krepšyje buvę ieškovai patyrė įvairių sveikatos sužalojimų ir su sveikatos sutrikdymais susijusių neigiamų pasekmių. Ieškovai patyrė didelį šoką, stresą ir išgastį, nes bijojo, kad nusileidimo metu gali žūti.

Pirmosios instancijos teismas ieškinį patenkino iš dalies. Teismas priteisė ieškovams solidariai iš atsakovų turtinės ir neturtinės žalos atlyginimą. Teismas pripažino, kad, nagrinėjant pareikštus reikalavimus dėl neturtinės žalos atlyginimo, gali būti, taikant įstatymo analogiją, atsižvelgiama į finansų ministro 2018 m. spalio 30 d. įsakymu Nr. 1K-367 patvirtintas Eismo įvykio metu padarytos neturtinės žalos dydžio nustatymo rekomendacijas, šiuo aspektu karšto oro balionai priskirtini oro transporto priemonėms ir skraidinimo jais veikla vertinama kaip veikla, susijusi su didesniu pavojumi aplinkiniams (Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 6.270 straipsnis). Tačiau pirmosios instancijos teismas pažymėjo, kad aptariamų rekomendacijų taikymas negali būti formalus ir mechaniškas, nes kiekvienu atveju žala turi būti nustatoma atsižvelgiant į individualias atsiradimo aplinkybes, kurių kriterijų sąrašas nebaigtinis (CK 6.250 straipsnis). Pirmosios instancijos teismas, sprenddamas dėl ieškovams priteistinių neturtinės žalos atlyginimo dydžių, taip pat nurodė atsižvelgiantis į draudimo įmonės bendradarbiavimą su ieškovais atlyginant tiek turtinę, tiek neturtinę žalą (CK 6.250 straipsnio 2 dalis.)

Apeliacinės instancijos teismas pakeitė pirmosios instancijos teismo sprendimą: panaikino jo dalį, kuria nuspręsta priteisti ieškovams neturtinės žalos atlyginimą ir dėl šios dalies priėmė naują sprendimą – ieškinį atmesti. Apeliacinis teismas, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos finansų ministro 2018 m. spalio 30d. įsakymu Nr. 1K-367 patvirtintomis Eismo įvykio metu padarytos neturtinės žalos dydžio nustatymo rekomendacijomis, nusprendė, kad draudimo įmonė priėmė pagrįstą sprendimą išmokėti ieškovams draudimo išmoką, o pirmosios instancijos teismas nepagrįstai padidino išmokėtiną neturtinės žalos atlyginimo sumą.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad sveikatos sutrikdymo bylose dėl neturtinės žalos kompensacijos dydžio turi būti atsižvelgiama ne tik į bendruosius CK 6.250 straipsnio 2 dalyje įvertintus kriterijus, bet ir į sveikatos sutrikdymo situacijoje reikšmingas aplinkybes, tokias kaip, pvz., sveikatos sužalojimo laipsnis, patirtos traumos pobūdis, atsiradusios dėl sveikatos sutrikdymo turtinės ir neturtinės pasekmės (lėšos, būtinos sveikatai pagerinti, fiziniai ir dvasiniai išgyvenimai ir pan.), pasikeitimai įvairiose nukentėjusio asmens gyvenimo sferose (profesinėje, visuomeninėje, asmeninėje ir kt.) bei kitos aplinkybės, kurios daro tiesioginę įtaką asmens fizinių ir dvasinių išgyvenimų stiprumui ir kartu lemia piniginio kompensacinio ekvivalento nustatymą. Kasacinis teismas konstatavo, kad Lietuvos Respublikos finansų ministro 2018 m. spalio 30 d. įsakymu Nr. 1K-367 patvirtintos Eismo įvykio metu padarytos neturtinės žalos dydžio nustatymo rekomendacijos taikomos transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės draudikams ar Lietuvos Respublikos transporto priemonių draudikų biurui, kai jiems kyla pareiga mokėti draudimo išmoką pagal Lietuvos Respublikos transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymą (Rekomendacijų 1 punktas).

Nors įstatyme nėra įtvirtintas draudimas teismui sprendžiant dėl priteistino neturtinės žalos atlyginimo dydžio, be kita ko, atsižvelgti į šių Rekomendacijų (ar kitų rekomendacinio pobūdžio teisės aktų) nuostatas, aptariamose Rekomendacijose nurodyti dydžiai negali būti vertinami kaip koku nors būdu saistantys bylą nagrinėjantį teismą, kuris visais atvejais turi pareigą savarankiškai nustatyti konkretų neturtinės žalos dydį atsižvelgdamas į įstatyme įtvirtintus kriterijus (CK 6.250 straipsnis). Atitinkamai vien tai, kad ieškovų konkrečioje byloje prašoma priteisti neturtinės žalos atlyginimo suma galimai viršija tokio pobūdžio rekomendacijas, savaime negali būti pakankamu pagrindu teismui atmesti byloje pareikštus reikalavimus – kiekvienu atveju teismas turi atlikti savarankišką bylos aplinkybių, reikšmingų neturtinės žalos dydžiui nustatyti, viseto vertinimą.

Remdamasis nurodytais motyvais kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo sprendimą ir paliko galioti pirmosios instancijos teismo sprendimą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. birželio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-159-823/2023

Statybų teisė

Dėl galimybės įteisinti savavališkos statybos padarinius per teismo sprendimu nustatytą terminą be bendraturčių sutikimo

Ieškovai prašė pripažinti neteisėtu atsakovų (bendraturčių) atsisakymą duoti sutikimą gauti statybą leidžiantį dokumentą pastato remonto darbams įteisinti pagal UAB „Architektūros projektai“ parengtus gyvenamojo namo projektinius pasiūlymus; pripažinti ieškovams teisę be atsakovų sutikimo gauti statybą leidžiantį dokumentą pagal nurodytus projektinius pasiūlymus remonto darbams atlikti; priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimą.

Pirmosios instancijos teismas ieškinį atmetė, o priešieškinį tenkino: ieškovui buvo nustatyta teisė per teismo nustatytą terminą įteisinti jo atliktus savavališkos statybos (stogo kapitalinio remonto) darbus. Apeliacinės instancijos teismas pakeitė pirmosios instancijos teismo sprendimą: per teismo nustatytą terminą neįteisinus savavališkos statybos, papildomai nustatė pareigą per kitą teismo nustatytą terminą pašalinti savavališkos statybos padarinius.

Ieškovas per nustatytą (pratęstą) terminą statybą leidžiančio dokumento negavo, pastogės stogo konstrukcijos neišardė, daugiau dėl teismo sprendimo įvykdymo termino pratęsimo į teismą nesikreipė. Pirmosios instancijos teismo nutartimi antstolei leista išieškoti baudą už kiekvieną uždelstą teismo sprendimo neįvykdymo dieną, iki bus pašalinti savavališkos statybos padariniai arba teisės aktų nustatyta tvarka įteisinta savavališka statyba.

Teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad nors savavališkų statybų atveju yra pažeidžiamos viešosios teisės normos, įstatymo leidejas nustatė savavališko statinio statytojui (savininkui) galimybę išvengti nepageidautinų savavališkos statybos padarinių – pareigos nugriauti statinį (ar jo dalį) – ir suteikė teisę bei galimybę įstatymų nustatyta tvarka parengti reikalingus statybų dokumentus jau pastatytam statiniui (atliktiems darbams) įteisinti.

Teisėjų kolegija pažymėjo, jog ieškovai šioje byloje siekia įteisinti atliktus savavališkos statybos darbus, teigdami, kad, jiems norint įteisinti tokius statybos darbus, yra reikalingas atsakovų sutikimas, tačiau šio atsakovai nepagrįstai neduoda. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra išaiškinęs, kad bendraturčių atsisakymas duoti tokį sutikimą turi būti pagrįstas realia jų teisių ar teisėtų interesų pažeidimo grėsme, kylančia iš statybos ar rekonstrukcijos darbų. Tačiau nagrinėjamoje byloje tokio atsisakymo priežasčių vertinimas negali būti atliktas atsietai nuo byloje susiklosčiusių aplinkybių, t. y. kad ieškovai siekia įteisinti savavališką statybą be bendraturčių sutikimo pasibaigus teismo sprendimo, leidžiančio tai atlikti, nustatytam terminui.

Teisėjų kolegija konstatavo, kad tuo atveju, kai byloje yra siekiama įgyti teisę atlikti savavališkos statybos įteisinimo darbus be bendraturčių sutikimo, turi būti nustatyta, ar yra būtinas bendraturčių sutikimas atlikti tokius darbus, ar tokia teisė įgyvendinama per teismo nustatytą terminą teismo sprendimui įvykdyti, ir tik nustačius, kad toks terminas yra nepasibaigęs, gali būti vertinama, ar toks bendraturčių atsisakymas yra pagrįstas. Kitoks teisės normų, susijusių su savavališkos statybos padarinių, konstatuotų teismo sprendimu, šalinimu, aiškinimas paneigtų įsiteisėjusio teismo sprendimo galią ir sudarytų sąlygas piktnaudžiauti teise. Jei asmuo, atlikęs savavališkos statybos darbus, nustatytu terminu nepasinaudoja jam suteikta galimybe ištaisyti šį teisės pažeidimą ir įteisinti savavališkos statybos darbus, jis prisiima riziką (atsakomybę), kad toks teismo sprendimas bus vykdomas priverstinai. Statytojo teisė įteisinti savavališką statybą negali būti neribota laiko atžvilgiu, dėl to statytojui nustatomas terminas pasinaudoti šia teise. Tokia situacija, kai teisės pažeidimas tęsiasi neribotą laiką ir savavališkos statybos nei įteisinamos, nei atkuriamos iki savavališkų statybų buvusi padėtis, negali būti toleruojama, nes tai prieštarautų teisinio tikrumo principui, pažeistų teisingumo, protingumo principus ir reikštų statytojo piktnaudžiavimą teise. Atitinkamai savavališkos statybos įteisinimo be bendraturčių sutikimo galimybės vertinimas nepaisant to, ar teismo sprendimu nustatytas terminas tokiems veiksams atlikti yra suėjęs, sukurtų teisinio netikrumo ir neapibrėžtumo situaciją, nes tokios statybos įteisinimo siekiantis asmuo turėtų neribotas galimybes tokio įteisinimo siekti net ir pasibaigus teismo nustatytam terminui savavališkos statybos padariniams pašalinti.

Kasacinis teismas skundžiamą apeliacinės instancijos teismo nutartį paliko nepakeistą.

Dėl sutarties vykdymo po Ryšių reguliavimo tarnybos sprendimo, draudžiančio diskriminacinę kainodarą

Ieškovė prašė įpareigoti atsakovę tinkamai vykdyti didmeninės plačiajuosčio ryšio prieigos paslaugų teikimo sutartį ir teikti didmeninę plačiajuosčio ryšio prieigą (tiek esamiems, tiek naujiems užsakymams) ieškovei.

Byloje nustatyta, kad 2018 m. ieškovė ir atsakovė sudarė didmeninės plačiajuosčio ryšio prieigos paslaugų teikimo sutartį. Nuo 2020 m. sausio 1 d. įsigaliojo Ryšių reguliavimo tarnybos įsakymas, kuriuo buvo uždrausta atsakovei nustatyti kainas pagal gavėjo tipą (fizinis ar juridinis asmuo), dėl to pagal sutartį tapo negalimas joje nustatytos kainos mokėjimas. Atsakovė nusprendė nebevykdyti su ieškove sudarytos sutarties ir pasiūlė jai pasirašyti naują sutartį, tačiau ieškovė kreipėsi į teismą prašydama įpareigoti atsakovę tinkamai vykdyti galiojančią sutartį ir teikti didmeninę plačiajuosčio ryšio prieigą.

Pirmosios instancijos teismas ieškinį atmetė. Apeliacinės instancijos teismas paliko nepakeistą pirmosios instancijos teismo sprendimą. Teismai nurodė, kad atsakovė, siekdama įgyvendinti Ryšių reguliavimo tarnybos įsakymo reikalavimus, turėjo inicijuoti galiojančios sutarties sąlygų pakeitimą, o ne siūlyti pasirašyti naują sutartį. Ieškovė turėjo teisę atsisakyti priimti atsakovės siūlomą naują sąlygą dėl įpareigojimo naudoti tik išorinius IPv4 adresus, kuri nenustatyta įsakymu ir dėl kurios šalys nesusitarė. Tačiau teismai nurodė, kad ieškinio reikalavimas įpareigoti atsakovę vykdyti galiojančią sutartį negali būti tenkinamas, nes būtų paneigti įsakymo draudimai (įpareigojimai), susiję su paslaugų teikimo kainodaros bei taikomos nuolaidų sistemos neteisėtumu.

Kasacinis teismas nurodė, kad kompetentinga valstybės institucija šalių sutarties kainodarą pripažino diskriminacine, todėl, nors sutarties sąlygos dėl kainos galioja, jų negalima vykdyti, t. y. sutartyje yra atsiradusi spraga, kuri gali būti užpildyta sistemiškai aiškinant CK 6.198 straipsnio 1 dalį su CK 6.161 straipsnio 4 dalimi – taikant ieškovei tokias kainas, kurias kiti atsakovės analogiškų paslaugų gavėjai (operatoriai) moka už analogiškas paslaugas. Šalių sutartis laikytina viešąja sutartimi, ji nėra nutraukta ar pakeista, o dėl kompetentingos valstybės institucijos sprendimo pripažinta nevykdytina jos sąlyga dėl ieškovei taikomų kainų nėra esminė. Remiantis sutarties privalomumo principu nėra pagrindo taikyti CK 6.213 straipsnio 2 dalies 1 punkte nustatytą išimtį, taigi, ieškovė turi teisę reikalauti vykdyti sudarytą sutartį (nepiniginę atsakovės prievolę) natūra, o atsakovė neturi teisės šios prievolės nevykdyti.

Remdamasis nurodytais argumentais kasacinis teismas panaikino bylą nagrinėjusių teismų procesinius sprendimus ir ieškinį tenkino – įpareigojo atsakovę vykdyti prievolę teikti ieškovei didmeninę plačiajuosčio ryšio prieigą pagal sutartį.

Nemokumo teisė

Dėl fizinio asmens bankroto bylos pabaigos

Bankroto administratorė kreipėsi į teismą, prašydama baigti fizinio asmens bankroto bylą ir nurašyti likusius nepatenkintus kreditorių reikalavimus. Administratorė nurodė, kad, pasibaigus mokumo atkūrimo plano įgyvendinimo terminui bei įvykdžius visus įsipareigojimus pagal planą, kreditoriams buvo perskirstytos depozitinėje sąskaitoje sukauptos lėšos ir išsiųsta kreditorių susirinkimo medžiaga. Viena iš kreditorių atsisakė pasirašyti aktą, nurodydama, kad dalis plano įgyvendinta netinkamai, nes atstatydinta bankroto administratorė plano įgyvendinimo laikotarpiu plano nesilaikė.

Pirmosios instancijos teismas patenkino prašymą dėl fizinio asmens bankroto bylos užbaigimo. Teismo vertinimu, pareiškėja sąžiningai naudojosi bankroto įstatymo suteiktomis teisėmis ir vykdė nustatytas pareigas viso proceso metu, stengėsi gauti didesnes pajamas bei kreditorių reikalavimams tenkinti skyrė didesnę sumą, nei nustatyta plane. Teismas nurodė, kad atstatydintos bankroto administratorės veiksmai negali turėti įtakos bankrutuojančio asmens teisei baigti bankroto bylą. Teismas konstatavo, kad pareiškėja mokumo atkūrimo plano reikalavimus įvykdė, o fizinio asmens bankroto tikslas – sudaryti sąlygas atkurti sąžiningo fizinio asmens mokumą ir užtikrinti kreditorių reikalavimų patenkinimą – pasiektas.

Apeliacinės instancijos teismas pirmosios instancijos teismo sprendimą paliko nepakeistą. Apeliacinės instancijos teismas pritarė teismo išvadoms, kad aplinkybės, susijusios su atstatydintos administratorės veiksmais – depozitinėje sąskaitoje likusių lėšų pasiskirstymu, negali turėti įtakos bankrutuojančio asmens teisei baigti bankroto bylą, įvykdžius ar net viršijus mokumo atkūrimo plane nurodytus įsipareigojimus. Priešingas byloje nustatytų aplinkybių vertinimas neatitiktų teisingumo, sąžiningumo principų, sudarytų prielaidas pažeisti skolininkės ir kreditorių interesų pusiausvyros principą.

Kasacinis teismas nurodė, kad Lietuvos Respublikos fizinių asmenų bankroto įstatymo (toliau – FABĮ) 30 straipsnio 1 dalyje nurodytas paskutinis mokumo atkūrimo plane nustatytas mokėjimas turi būti siejamas su fizinio asmens atliktu mokėjimu. Kasacinis teismas pažymėjo, kad fizinis asmuo nuo teismo nutarties patvirtinti planą įsiteisėjimo dienos privalo pervesti lėšas į depozitinę sąskaitą kreditorių reikalavimams tenkinti ir bankroto administravimo išlaidoms mokėti plane nustatyta tvarka (FABĮ 16 straipsnio 5 punktas); turi tinkamai įgyvendinti plane nustatytas priemones ir (ar) vykdyti jame nurodytą veiklą (FABĮ 16 straipsnio 12 punktas). Bankroto administratorius nuo teismo nutarties patvirtinti planą įsiteisėjimo dienos disponuoja fizinio asmens turtu ir depozitinės sąskaitos lėšomis pagal plane nustatytą tvarką (FABĮ 12 straipsnio 2 dalies 1 punktas); atlieka plane nustatytus mokėjimus kreditoriams (FABĮ 12 straipsnio 2 dalies 2 punktas). Taigi FABĮ bankrutuojančiam fiziniam asmeniui ir bankroto administratoriui nustato skirtingas pareigas bankroto proceso metu, už jų tinkamą įvykdymą šie asmenys atsako savarankiškai.

Kasacinis teismas išaiškino, kad teismas nustatęs, jog fizinis asmuo, gavęs didesnes pajamas ir kreditorių reikalavimams patenkinti skyręs didesnes sumas, nei nustatyta plane, sąžiningai ir tinkamai vykdė plane nustatytas pareigas, įvertinęs kreditorių neveikimą bankroto proceso metu (kreditoriai nesiėmė veiksmų esant situacijai, kai laiku nebuvo pervedamos jiems plane nustatytos įmokos) ir nustatęs, kad kreditoriai jiems plane nurodytų sumų negavo dėl atstatydinto bankroto administratoriaus FABĮ įtvirtintų pareigų nevykdymo, padarė pagrįstą išvadą užbaigti fizinio asmens bankroto bylą šiam įvykdžius mokumo atkūrimo planą. Remiantis FABĮ 8 straipsnio 12 punktu, už teismo patvirtinto plano įgyvendinimą atsako fizinis asmuo ir bankroto administratorius pagal savo kompetenciją. Tačiau ši teisės norma nereiškia, kad fizinis asmuo, tinkamai įvykdęs jam FABĮ nustatytas pareigas, turi būti laikomas atsakingu už galimai neteisėtus bankroto administratoriaus veiksmus, dėl kurių mokumo atkūrimo planas nebuvo visiškai įvykdytas. Bankrutuojantis fizinis asmuo, bankroto proceso metu sąžiningai vykdęs FABĮ nustatytas pareigas ir sumokėjęs paskutinę plane nustatytą įmoką, gali pagrįstai tikėtis užbaigti bankroto procesą.

Remdamasis nurodytais motyvais kasacinis teismas apeliacinės instancijos nutartį paliko nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. birželio 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-171-781/2023

Civilinio proceso teisė

Dėl teisės apeliacine tvarka skųsti teismo nutartį, kuria patenkintas pareiškimas dėl asmens būtinąjo hospitalizavimo pratęsimo

Pareiškėja prašė skubos tvarka priimti sprendimą dėl suinteresuoto asmens būtinąjo hospitalizavimo ir (ar) izoliavimo tuberkuliozės ligoninėje pratęsimo.

Pirmosios instancijos teismas prašymą tenkino – pratęsė priverstinę hospitalizaciją ir izoliavimą tuberkuliozės ligoninėje.

Apeliacinės instancijos teismas, nagrinėjęs suinteresuoto asmens atskirąjį skundą, apeliacinį procesą nutraukė. Teismas pažymėjo, kad pareiškimas dėl suinteresuoto asmens būtinojo hospitalizavimo pratęsimo išnagrinėtas vadovaujantis Lietuvos Respublikos žmonių užkrečiamųjų ligų profilaktikos ir kontrolės įstatymu bei CPK 579–582 straipsniuose nustatyta supaprastinto proceso tvarka, todėl priimta nutartis, kuria prašymas patenkintas, vadovaujantis CPK 582 straipsnio 11 dalimi, negali būti apeliacinio apskundimo objektas.

Kasacinis teismas nurodė, kad Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas yra pažymėjęs, jog įstatymu turi būti nustatytas toks teisinis reguliavimas, kad pirmosios instancijos teismo baigiamąjį aktą būtų galima apskusti bent vienos aukštesnės instancijos teismui. Kasacinis teismas išaiškino, kad teismo nutartis leisti pratęsti asmens priverstinį hospitalizavimą susijusi su pamatinės asmens teisės į laisvę ir asmens neliečiamumą ribojimu. Atsižvelgiant į tai, šios kategorijos bylos neturėtų būti laikomos išimtimi iš teisiniame reglamentavime ir teismų praktikoje suformuluotų asmens teisės į teisingą procesą standartų, be kita ko, užtikrinant ir suinteresuoto asmens teisę į apeliaciją. Vien tai, kad klausimas dėl priverstinio hospitalizavimo termino pratęsimo pirmosios instancijos teismo sprendžiamas supaprastinto proceso tvarka dėl būtinybės užtikrinti proceso operatyvumą, o nutartis vykdoma skubiai (Žmonių užkrečiamųjų ligų profilaktikos ir kontrolės įstatymo 9 straipsnio 3 dalis), nesudaro prielaidų riboti suinteresuoto asmens, dėl kurio priimtas teismo procesinis sprendimas pratęsti priverstinio hospitalizavimo terminą, teisę apskusti tokį sprendimą apeliacinės instancijos teismui. Priešingas aiškinimas neatitiktų oficialiosios konstitucinės doktrinos dėl proceso šalies teisės apskusti pirmosios instancijos teismo baigiamąjį aktą bent vienos aukštesnės instancijos teismui.

Kasacinis teismas konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismas netinkamai taikė civilinio proceso teisės normas, dėl šios priežasties panaikino apeliacinės instancijos teismo nutartį ir perdavė bylą nagrinėti apeliacinės instancijos teismui iš naujo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. birželio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-149-403/2023

Dėl arbitražinio susitarimo galiojimo, užsienio arbitražo sprendimo pripažinimo ir leidimo vykdyti Lietuvos Respublikoje

Pareiškėja prašė teismo pripažinti ir leisti vykdyti Lietuvos Respublikoje užsienio arbitražo sprendimą, kuriuo pareiškėjai iš suinteresuoto asmens – Lietuvos bendrovės, su kuria pareiškėja buvo sudariusi krovinių vežimo kelių transportu sutartį, buvo priteista prarasto krovinio vertės kompensacija ir nuostolių atlyginimas. Lietuvos apeliacinis teismas nutarė pripažinti ir leisti vykdyti arbitražo teismo sprendimą. Suinteresuotas asmuo dėl Lietuvos apeliacinio teismo nutarties padavė kasacinį skundą.

Suinteresuotas asmuo nurodė, kad šalių sudarytoje sutartyje įtvirtinta arbitražinė išlyga negalioja, nes joje nėra nustatyta, kad arbitražo teismas vadovausis 1956 m. Tarptautinio krovinių vežimo keliais sutarties konvencijos nuostatomis (toliau – ir CMR konvencija, Konvencija) (CMR konvencijos 33 straipsnis). Arbitražo teismas taip pat netaikė CMR konvencijoje įtvirtinto imperatyvaus reglamentavimo dėl vežėjo atsakomybės ribų. Toks pažeidimas, suinteresuoto asmens vertinimu, reiškia viešosios tvarkos pažeidimą pagal 1958 m. Niujorko konvencijos dėl užsienio arbitražų sprendimų pripažinimo ir vykdymo (toliau – Niujorko konvencija) V straipsnio 2 dalies b punktą.

Kasacinis teismas nurodė, kad, pagal CMR konvencijos 33 straipsnį, vežimo sutartyje gali būti tokia nuostata, kuria pripažįstama arbitražo kompetencija, bet su sąlyga, jeigu ši nuostata įtvirtina, kad arbitražas vadovausis šia konvencija. Taigi, CMR konvencija nedraudžia ginčus, kylančius iš joje reglamentuojamų teisinių santykių, perduoti spręsti arbitražui, tačiau neleidžia ginčo šalims išvengti Konvencijos nuostatų taikymo pasirinkus ginčo sprendimą arbitraže. Pagal kasacinio teismo formuojamą praktiką, CMR konvencijos 33 straipsnio reikalavimai pripažįstami įvykdytais ir

tuo atveju, kai ginčų sprendimą arbitraže nustatančioje sutarties sąlygoje nėra tiesioginės nuorodos į arbitrų pareigą vadovautis CMR konvencija, tačiau, taikant sisteminio sutarties aiškinimo principą, galima spręsti, kad sutarties šalių valia, išreikšta kitose sutarties sąlygose, buvo susiklosčiusius santykius, įskaitant ginčų kilimo atveju, reguliuoti CMR konvencijos nuostatomis, taip pat jei yra nustatoma, kad arbitražo teismas kilusiam ginčui spręsti faktiškai taikė CMR konvenciją.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad, atsižvelgiant į teismo vykdomos kontrolės apimtį pagal Niujorko konvenciją, sprendžiant dėl arbitražinės išlygos atitikties CMR konvencijos 33 straipsnio reikalavimams ir atitinkamai jos galiojimo, turi būti įvertinta tik tai, ar konkrečiu atveju arbitražo teismas buvo įpareigotas vadovautis CMR konvencija (faktiškai ja vadovavosi), tačiau ne tai, ar arbitražo teismas, faktiškai taikydamas CMR konvenciją, nepadarė jos aiškinimo ir taikymo klaidų. Nagrinėjamu atveju Lietuvos apeliacinis teismas pagrįstai nusprendė, kad šalių sudaryta sutartis, aiškinama sistemiškai, patvirtina šalių valią kilusius ginčus spręsti remiantis CMR konvencija, be to, ši konvencija faktiškai buvo taikyta arbitražo teismui priimant prašomą pripažinti sprendimą, todėl pagrįstai arbitražinės išlygos nepripažino negaliojančia.

Kasacinis teismas taip pat konstatavo, kad Lietuvos apeliacinis teismas, atmesdamas suinteresuoto asmens argumentus dėl Arbitražo teismo sprendimo prieštaravimo viešajai tvarkai, teisingai aiškino ir taikė Niujorko konvencijos V straipsnio 2 dalies b punktą. Arbitražo teismo sprendimo turinio vertinimas pagal kasacinio teismo formuojamą praktiką nepatenka į viešosios tvarkos išlygą. Niujorko konvencijoje nenustatyta galimybė teismui peržiūrėti arbitražo sprendimo turinį netgi tada, kai padaryta fakto ar teisės taikymo klaidų. Taigi, teismo atliekamas arbitražo teismo sprendimo vertinimas viešosios tvarkos aspektu jokiais atvejais negali būti toks išsamus, kad prilygtų arbitražo teismo sprendimo ar kai kurių jame nagrinėtų klausimų peržiūrėjimui iš esmės. Vien tai, kad nagrinėjamu atveju suinteresuotas asmuo remiasi tarptautinėje konvencijoje (o ne nacionalinės teisės aktuose) įtvirtintų imperatyvių teisės normų neteisingu aiškinimu ir taikymu, nesudaro pagrindo kitaip vertinti arbitražo sprendimo patikrinimo procesinės ir materialiosios viešosios tvarkos aspektu ribas.

Kasacinis teismas atkreipė dėmesį į tai, kad atitikties viešajai tvarkai vertinimo kriterijaus ribos formuluojamos siaurai ne tik Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, bet ir užsienio valstybių aukščiausiųjų teismų praktikoje. Arbitražo teismo sprendimo pripažinimo ir leidimo vykdyti procedūroje sąvoka „viešoji tvarka“ turi būti suprantama siauriau nei nacionalinė viešoji tvarka: ji turi apimti tik tokius principus, kurie pasižymėtų universalumu ir, nepriklausomai nuo skirtingų nacionalinių teisės sistemų ir jose galiojančio teisinio reglamentavimo, apgintų svarbiausias vertybes. CMR konvencijoje nedetalizuojama, kas laikytina „kitomis su krovinio vežimu susijusiomis išlaidomis“, kurios turi būti kompensuojamos krovinio visiško ar dalinio praradimo atveju pagal CMR konvencijos 23 straipsnio 4 dalį. Dėl savo abstraktumo ši formulotė skirtingose valstybėse, CMR konvencijos dalyvėse, aiškinama įvairiai. Ta aplinkybė, kad valstybių, CMR konvencijos dalyvių, praktikoje nėra bendro požiūrio į CMR konvencijos 23 straipsnio 4 dalyje įtvirtintos teisės normos aiškinimą, lemia, jog vienoks ar kitoks šios teisės normos interpretavimas arbitražo sprendime nereikia ir negali reikšti tarptautinės viešosios tvarkos, suprantamos tik kaip universalūs, tarptautiniu mastu pripažinti, teisės principai ir imperatyvai, pažeidimo.

Kasacinis teismas Lietuvos apeliacinio teismo nutartį paliko nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. birželio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-178-823/2023

Dėl arbitražo teismo sprendimo teisinės galios, kai arbitražo vietos valstybėje pateikiamas pareiškimas dėl jo panaikinimo, ir teismo teisės sustabdyti civilinės bylos pagal prašymą pripažinti ir leisti vykdyti užsienio valstybės arbitražo sprendimą nagrinėjimą, kol kilmės valstybėje sprendžiamas šio sprendimo panaikinimo klausimas

Pareiškėjas kreipėsi į Lietuvos apeliacinį teismą, prašydamas pripažinti ir leisti vykdyti Lietuvos Respublikoje užsienio arbitražo sprendimą. Suinteresuoti asmenys prašė teismo sustabdyti šios bylos nagrinėjimą iki tol, kol galutinai bus išspręsta byla dėl arbitražo sprendimo panaikinimo

pagal arbitražo vietos valstybės teisę. Pareiškėjas suinteresuotų asmenų prašymus sustabdyti bylą prašė atmesti.

Lietuvos apeliacinis teismas sustabdė bylą, iki bus išnagrinėtas suinteresuotų asmenų prašymas arbitražo vietos valstybės teisme dėl nurodyto arbitražo sprendimo panaikinimo, taip pat atmetė suinteresuotų asmenų prašymą dėl kreipimosi į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą (toliau – ESTT) dėl prejudicinio sprendimo priėmimo ir pareiškėjo prašymą dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, pasisakydamas dėl arbitražo teismo sprendimo teisinės galios, kai arbitražo vietos valstybės kompetentingam teismui pateikiamas pareiškimas dėl priimto arbitražo sprendimo panaikinimo, nustatė, jog Lietuvos apeliacinis teismas nepagrįstai nusprendė, kad prašomas pripažinti arbitražo teismo sprendimas negali būti laikomas galutiniu, nes Helsinkio apygardos teismui pateiktas prašymas dėl Švedijos Karalystės Stokholmo prekybos rūmų Arbitražo instituto sprendimo byloje panaikinimo.

Teisėjų kolegija pažymėjo, kad Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje ne kartą išaiškinta, jog Lietuvoje veikiančių arbitražų sprendimų teisminė priežiūra, kurios metu sprendžiama dėl arbitražo sprendimo panaikinimo, vykdoma ne apeliacijos ar remisijos, o anuliavimo forma. Tai reiškia, kad arbitražo sprendimams nėra būdinga instancinė procesinių sprendimų kontrolės sistema. Teisėjų kolegija taip pat vertino, jog patvirtina, kad Suomijoje arbitražų sprendimų teisminė kontrolė, kaip ir Lietuvoje, taip pat vykdoma ne apeliacijos ar remisijos, o anuliavimo forma.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas konstatavo, kad arbitražo sprendimų peržiūrai netaikoma instancinė procesinių sprendimų kontrolės sistema, todėl arbitražo sprendimas privalomumo ir vykdytinumo savybes įgyja nuo jo priėmimo. Tik tais atvejais, kai arbitražo sprendimo peržiūrai pagal atitinkamos valstybės Niujorko konvencijos dalyvės teisę ar atitinkamas arbitražo procesui taikytinas taisykles taikoma instancinė kontrolės forma, toks arbitražo sprendimas įsiteisėja ir įgyja minėtas savybes pasibaigus tokio sprendimo apskundimo terminui, o per nustatytą terminą šaliai jį apskundus, tik jo teisėtumo klausimą išnagrinėjus apeliacine tvarka.

Pasisakydama dėl bylos, kurioje sprendžiamas užsienio valstybės arbitražo teismo sprendimo pripažinimo ir leidimo vykdyti klausimas, sustabdymo, iki arbitražo teismo kilmės valstybėje bus išnagrinėtas klausimas dėl šio sprendimo panaikinimo, teisėjų kolegija pažymėjo, jog Lietuvos Respublikos Seimas 2012 m. birželio 21 d. priėmė Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymą, kuriuo buvo pakeistas CPK 812 straipsnis, įskaitant ir jo 4 dalį, iš šio straipsnio išbraukiant žodžius „arbitražas“. Teisėjų kolegijos vertinimu, tokie įstatymų leidėjo atlikti teisės akto pakeitimai sudaro pakankamą pagrindą konstatuoti, kad įsigaliojus minėtam CPK straipsnių pakeitimo įstatymui CPK 812 straipsnio, įskaitant ir jo 4 dalies, nuostatos tapo nebetaikytinos byloje, kuriose sprendžiami užsienio arbitražų sprendimų pripažinimo klausimai. Tad Lietuvos apeliacinis teismas vadovavosi neaktualios redakcijos CPK 812 straipsnio 4 dalies norma, todėl nepagrįstai nurodė, kad ši norma taikytina sprendžiant bylos dėl užsienio arbitražo sprendimo pripažinimo ir vykdymo sustabdymo klausimą.

Teisėjų kolegija taip pat pažymėjo, jog Niujorko konvencijos VI straipsnyje nenustatytas privalomasis užsienio arbitražo sprendimo pripažinimo bylos sustabdymo ar atidėjimo pagrindas tais atvejais, kai kilmės valstybėje pateikiamas ieškinys dėl arbitražo sprendimo panaikinimo. Priešingai, atsižvelgiant į arbitražo esmę bei tikslus, Niujorko konvencijoje bei jos aiškinimo praktikoje įtvirtintą arbitražo sprendimo vykdymo prioritetą, konvencijos VI straipsnyje įtvirtinta pripažinimo klausimą sprendžiančios institucijos diskrecija, įvertinus visus anksčiau aptartus kriterijus, nukelti užsienio arbitražo sprendimo pripažinimo klausimo nagrinėjimą, kol kilmės valstybė išnagrinės arbitražo sprendimo panaikinimo klausimą.

Teisėjų kolegija išaiškino, kad, atsižvelgiant į Niujorko konvencijos III straipsnyje nustatytas taisykles ir VI straipsnio nuostatas, CPK 163 straipsnyje įtvirtinti privalomieji civilinės bylos nagrinėjimo sustabdymo pagrindai netaikytini tais atvejais, kai pagal Niujorko konvencijos VI straipsnį pareiškiamas prašymas sustabdyti bylos dėl užsienio arbitražo sprendimo pripažinimo ir leidimo jį vykdyti Lietuvoje nagrinėjimą, iki kilmės valstybėje bus išnagrinėtas šio sprendimo panaikinimo klausimas.

Kasacinis teismas nusprendė Lietuvos apeliacinio nutartį panaikinti ir perduoti klausimą iš naujo nagrinėti Lietuvos apeliaciniam teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. birželio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-177-381/2023

Dėl pareiškėjo teisinio suinteresuotumo pateikti prašymą pripažinti ir leisti vykdyti Lietuvos Respublikoje užsienio valstybės teismų procesinius sprendimus; dėl prašymo priėmimo nagrinėti sąlygų, tokio prašymo palikimo nenagrinėto

Pareiškėjas prašė pripažinti ir leisti vykdyti Rusijos Federacijos teismų priimtus procesinius sprendimus. Pareiškėjas nurodė, kad Kuibyševo rajono teismo 2021 m. balandžio 13 d. sprendimu jam buvo leista su sūnumi išvykti iš Rusijos Federacijos be vaiko motinos sutikimo iki 2024 m. kovo 30 d., nes nepilnametis vaikas – Lietuvos Respublikos pilietis – mokosi ir turi baigti mokslus Lietuvos Respublikoje.

Lietuvos apeliacinis teismas nutartimi pareiškėjo prašymą paliko nenagrinėtą. Teismas nustatė, kad Vilniaus apygardos teismas 2019 m. gegužės 9 d. nutartimi tenkino vaiko motinos prašymą ir leido grąžinti neteisėtai Lietuvos Respublikoje laikomą nepilnametį vaiką į Rusijos Federaciją. Lietuvos apeliacinis teismas 2019 m. birželio 26 d. nutartimi Vilniaus apygardos teismo 2019 m. gegužės 9 d. nutartį paliko nepakeistą. Teismas nustatė, kad Rusijos Sankt Peterburgo miesto Primorsko rajono teismo 2017 m. kovo 31 d. sprendimu nepilnamečio vaiko gyvenamoji vieta nustatyta ne tėvo (pareiškėjo) gyvenamojoje vietoje Lietuvoje, o Rusijoje, motinos registruotoje gyvenamojoje vietoje. Teismas, vadovaudamasis CPK 812 straipsnio 5 dalimi, pareiškėjo prašymą paliko nenagrinėtą, nurodęs, kad Lietuvos Respublikos įsiteisėjusiais procesiniais teismų sprendimais konstatuotas neteisėtas nepilnamečio vaiko (Rusijos Federacijos ir Lietuvos Respublikos piliečio) laikymo Lietuvos Respublikoje faktas ir leista šį nepilnametį vaiką grąžinti į Rusijos Federaciją (CPK 179 straipsnio 3 dalis). Faktas, jog vaikas laikomas Lietuvos Respublikoje neteisėtai, teismo vertinimu, paneigė pareiškėjo teisinį suinteresuotumą Lietuvos Respublikoje pripažinti jo nurodytus kitus užsienio teismo sprendimus.

Kasacinis teismas, sprenddamas dėl pareiškėjo suinteresuotumo kreiptis į teismą, visų pirma pažymėjo, jog tėvas ar motina turi asmeninį interesą dalyvauti auklėjant vaiką ir priimant su vaiku susijusius sprendimus, o nepavykus to padaryti – sprendžiant klausimą teismine tvarka. Todėl tėvai, inicijuodami teismo procesą, susijusį su vaiko teisėmis ir teisėtais interesais, turi teisinį suinteresuotumą. Antra, kasacinis teismas išaiškino, kad Lietuvos apeliacinis teismas padarė klaidingą išvadą, jog pareiškėjas tokio suinteresuotumo neturi dėl praeityje egzistavusios vaiko neteisėto laikymo Lietuvos Respublikoje situacijos. Tokiu būdu buvo sukurta teisiškai ydinga situacija, kai pareiškėjas negali nei kreiptis dėl užsienio valstybės teismų sprendimų pripažinimo ir leidimo juos vykdyti Lietuvoje, nei prašyti jais nustatytos bendravimo tvarkos pakeitimo, nes atitinkami užsienio valstybės teismų sprendimai nėra pripažinti ir leisti vykdyti Lietuvos Respublikoje. Kaip vieną iš argumentų, kodėl pareiškėjas neturi teisinio suinteresuotumo, Lietuvos apeliacinis teismas nurodė tai, jog Vilniaus apygardos teismas 2019 m. gegužės 9 d. nutartimi tenkino vaiko motinos prašymą – leido grąžinti neteisėtai Lietuvos Respublikoje laikomą nepilnametį vaiką į Rusijos Federaciją. Vis dėlto kasacinis teismas nurodė, kad Lietuvos apeliacinis teismas padarė klaidingą išvadą ir šiuo aspektu, nes prašomas pripažinti ir leisti vykdyti Rusijos Federacijos Sankt Peterburgo miesto Kuibyševo rajono teismo 2021 m. balandžio 13 d. sprendimas, kuriuo pareiškėjui buvo leista su sūnumi išvykti iš Rusijos Federacijos be vaiko motinos sutikimo iki 2024 m. kovo 30 d., yra priimtas vėliau nei minėta Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. birželio 26 d. nutartis. Kitaip tariant, vaiko neteisėto negrąžinimo į Rusijos Federaciją situacija, dėl kurios prieš tai nurodyta 2019 m. birželio 26 d. nutartimi sprendė Lietuvos apeliacinis teismas, laikytina užsienio valstybės teismui žinoma bei jo įvertinta.

Kasacinis teismas nusprendė, kad nurodytos aplinkybės ir argumentai sudaro teisinį pagrindą konstatuoti, kad Lietuvos apeliacinio teismo išvada, jog pareiškėjas neturi teisinio suinteresuotumo

pateikti prašymą pripažinti ir leisti vykdyti Lietuvos Respublikoje nurodytus prašyme Rusijos Federacijos teismų sprendimus, yra nepagrįsta.

Spręsdamas dėl prašymo pripažinti ir leisti vykdyti Lietuvos Respublikoje užsienio teismo sprendimą priėmimo ir nagrinėjimo tvarkos, kasacinis teismas nurodė, jog užsienio teismo sprendimo pripažinimo ir leidimo vykdyti klausimą sprendžiantis teismas CPK 812 straipsnio 5 dalies pagrindu gali palikti prašymą nenagrinėtą tik tais atvejais, kai nesilaikyta prašymo padavimo tvarkos – bendrųjų ir specialiųjų prašymui, kaip procesiniam dokumentui, keliamų reikalavimų. CPK 812 straipsnio 5 dalis dėl pareiškimo pripažinti užsienio valstybės teismo sprendimą ir leisti jį vykdyti palikimo nenagrinėto tiesiogiai (prieš tai nepasinaudojus procesinio dokumento trūkumų šalinimo institutu) netaikoma kilus klausimui dėl aplinkybės, ar pareiškėjas turi teisinį suinteresuotumą kreiptis šiuo klausimu į teismą (CPK 811 straipsnio 1 dalis). Teisinio intereso kreiptis į teismą nurodymas ir pagrindimas yra privalomasis procesinio dokumento rekvizitas, todėl nesant pagrįsto pareiškėjo teisinio suinteresuotumo, teismas turi teisę taikyti procesinio dokumento trūkumų šalinimo institutą. Dokumento trūkumų nepašalinus, prašymas laikomas nepaduotu ir grąžinamas pareiškėjui; kai prašymas jau buvo priimtas teismo žinion, tik tada jis paliekamas nenagrinėtas.

Kasacinis teismas nusprendė, kad nagrinėjamu atveju, Lietuvos apeliaciniam teismui klaidingai išsprendus pareiškėjo teisinio suinteresuotumo kreiptis į teismą klausimą, ne tik nepagrįstai nuspręsta, kad pareiškėjas neturi teisinio suinteresuotumo kreiptis į Lietuvos apeliacinį teismą dėl Rusijos Federacijos teismų sprendimų pripažinimo ir leidimo vykdyti Lietuvos Respublikoje (t. y. kad neįvykdyta CPK 811 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta sąlyga), bet ir prašymas nepagrįstai paliktas nenagrinėtas, kaip paduotas nesilaikant CPK arba tarptautinėse sutartyse nustatytos tvarkos (CPK 812 straipsnio 5 dalis).

Remdamasis nurodytais argumentais kasacinis teismas panaikino Lietuvos apeliacinio teismo nutartį ir bylą perdavė šiam teismui nagrinėti iš esmės.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. birželio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-184-381/2023

Dėl termino administraciniams aktams skųsti ir šio termino praleidimo teisinių pasekmių

Ieškovas pareiškė ieškinį dėl administracinių aktų – Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos surašytų patikrinimo akto, savavališkos statybos aktų ir nurodymo pašalinti savavališkos statybos padarinius – panaikinimo. Savavališkos statybos aktais buvo užfiksuota tvoros ir karkasinio šiltnamio savavališka statyba. Ieškovas, siekdamas išvengti savavališkos statybos padarinių šalinimo, ginčijo šiuos administracinius aktus.

Pirmosios instancijos teismas civilinės bylos dalį dėl ieškovo reikalavimų panaikinti patikrinimo aktą ir savavališkos statybos aktus nutraukė, o reikalavimą panaikinti nurodymą pašalinti savavališkos statybos padarinius atmetė. Teismas nurodė, kad patikrinimo aktas ir savavališkos statybos aktai nesukelia teisinių pasekmių, todėl negali būti ginčo dalyku teisme. Ieškinio reikalavimą panaikinti nurodymą pašalinti savavališkos statybos padarinius teismas atmetė dėl to, kad ieškovas be svarbių priežasčių praleido Administracinių bylų teisenos įstatyme nustatytą terminą šiam aktui skųsti.

Išnagrinėjęs bylą apeliacinės instancijos teismas panaikino pirmosios instancijos teismo sprendimo dalį, kuria nutraukta bylos dalis dėl reikalavimų panaikinti savavališkos statybos aktus, ir šiuos ieškovo reikalavimus atmetė, o kitą pirmosios instancijos teismo sprendimo dalį paliko nepakeistą. Teismas nustatė, kad savavališkos statybos aktai yra savarankiškas civilinės bylos nagrinėjimo dalykas, todėl pirmosios instancijos teismas nepagrįstai nutraukė bylos dalį dėl ieškovo reikalavimų panaikinti šiuos aktus. Apeliacinės instancijos teismas nusprendė atmesti ieškovo reikalavimus panaikinti savavališkos statybos aktus, taip pat ir nurodymą pašalinti savavališkos statybos padarinius, nes terminas administraciniams aktams ginčyti praleistas be svarbių priežasčių, todėl nėra pagrindo jį atnaujinti.

Kasacinis teismas nurodė, kad administraciniams teismams nepriskirti ginčai dėl savavališkos statybos aktų ir privalomojo nurodymo pašalinti savavališkos statybos padarinius panaikinimo, kai

statyba yra pradėta ir (arba) baigta, o tokie ginčai priskirti bendrosios kompetencijos teismams. Tačiau ieškovo reikalavimams panaikinti nurodytus administracinius aktus taikomi ne ieškinio senaties, o administracinių bylų teisenos terminai. Administracinio akto apskundimo terminas yra procesinis teisės kreiptis į teismą terminas, todėl ieškinio senaties instituto taisyklės nėra taikomos ir šio termino praleidimo teisinėms pasekmėms. Ieškovo administracinio teisinio pobūdžio reikalavimai nagrinėjami bendrosios kompetencijos teisme pagal CPK taisykles, kurios nekonkretizuoja teisinių pasekmių, kai nustatoma, kad yra praleistas administracinio akto apskundimo terminas ir nėra pagrindo šį terminą atnaujinti. Tuo tarpu Administracinių bylų teisenos įstatymas nustato, kad tokiu atveju atsisakoma priimti skundą arba administracinė byla nutraukiama. Kasacinis teismas konstatavo, kad tokios pasekmės taikytinos nepriklausomai nuo to, kokiame teisme – administraciniame ar bendrosios kompetencijos – reikalavimai yra pareikšti. Bendrosios kompetencijos teismas, bylos iškelimo stadijoje nustatęs, kad ieškovas neturi teisės pareikšti ieškinį, nes administracinio akto apskundimo terminas yra pasibaigęs ir negali būti pagal įstatymą atnaujintas, turi atsisakyti priimti ieškinį CPK 137 straipsnio 2 dalies 1 punkte nustatytu pagrindu dėl to, kad yra pasibaigusi asmens procesinė subjektinė teisė ir tai daro negalimą teismo procesą dėl administracinio akto panaikinimo. Jeigu aplinkybės, kad administracinio akto apskundimo terminas praleistas ir nėra pagrindo jį atnaujinti, paaiškėja tik bylą išnagrinėjus iš esmės, byla nutraukiama CPK 293 straipsnio 1 punkte nustatytu pagrindu (byla nenagrinėtina teisme civilinio proceso tvarka).

Kasacinis teismas, įvertinęs tai, kad ieškovas yra praleidęs terminą administraciniams aktams ginčyti ir šis terminas praleistas be svarbių priežasčių, todėl neatnaujintinas, nutraukė bylos dalį dėl reikalavimo panaikinti nurodymą pašalinti savavališkos statybos padarinius. Dėl reikalavimų panaikinti savavališkos statybos aktus panaikino apeliacinės instancijos teismo nutarties dalį ir paliko galioti pirmosios instancijos teismo sprendimo dalį, kuria bylos dalis dėl šių reikalavimų buvo nutraukta.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. birželio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-163-1075/2023

Vykdomo procesas

Dėl antstolio pareigos skaičiuoti palūkanas už laikotarpį, kai vykdomoji byla buvo nepagrįstai užbaigta dėl antstolio klaidos

Antstolės patvarkyme priimti vykdomąjį dokumentą vykdyti, raginime įvykdyti sprendimą bei vykdomo išlaidų apskaičiavime buvo padarytas rašymo apsirikimas ir skolos suma nurodyta litais, nors teismo išduotame vykdomajame dokumente ta pati skolos suma nurodyta eurai, todėl vykdomoji byla nepagrįstai buvo užbaigta kaip įvykdyta. Atkūrus vykdomąją bylą, antstolė surašė raginimą įvykdyti sprendimą, į antstolės depozitinę sąskaitą sumokėti likusią skolą, metines palūkanas ir vykdomo išlaidų atlyginimą. Pareiškėja prašė panaikinti antstolės patvarkymų dalis dėl metinių palūkanų skaičiavimo nuo skolos bei reikalavimo sumokėti palūkanas.

Pirmosios instancijos teismas pareiškėjos skundą atmetė konstatavęs, kad antstolei įstatymu nėra suteikta teisė neskaičiuoti procesinių palūkanų, kurių skaičiavimas ir prievolė jas sumokėti nustatyta vykdomajame rašte.

Apeliacinės instancijos teismas pareiškėjos skundą patenkino nurodęs, kad dėl susidariusios situacijos iš esmės yra kaltas išieškotojas, kuris beveik aštuonerius metus nesidomėjo vykdomo proceso eiga, todėl neturi pagrindo tikėtis, kad visą šį laikotarpį jo naudai bus skaičiuojamos procesinės palūkanos.

Kasacinis teismas nurodė, kad pagal kasacinio teismo praktiką kiekvienu atveju, esant galimybei naudotis keliais CK 1.138 straipsnyje ar kitose teisės normose įtvirtintais teisių gynimo būdais, ieškovas (pareiškėjas) yra laisvas pasirinkti, kurio iš jų teismo įgyvendinimo sieks, taip pat kokias faktines jį pagrindžiančias aplinkybes turės įrodinėti. Dėl to ieškinyje (pareiškime, skunde) suformuluotas reikalavimas lemia bylos proceso eigą. Pareiškėjai nagrinėjamoje byloje pasirinkus savo teisių gynbos būdą paduodant skundą dėl antstolės veiksmų – patvarkymų dalies dėl palūkanų

skaičiavimo, bylą nagrinėję teismai turėjo nustatyti ir įvertinti tik tai, ar esant pareiškėjos nurodytoms faktinėms aplinkybėms antstolė, apskaičiuodama pareiškėjai mokėtinas palūkanas ir už tą laikotarpį, kurio metu priverstinio vykdymo veiksmai nebuvo atliekami, elgėsi teisėtai.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad antstolis vykdymo procese privalo veikti tik pagal jam suteiktas teises, vykdyti tai, kas nurodyta vykdomajame dokumente, ir atlikti tik tuos vykdymo veiksmus, kurie tam reikalingi. Įstatymas nesuteikia antstoliui teisės nukrypti nuo vykdomojo dokumento turinio, spręsti dėl skolininko atsakomybės sumažinimo ar jo atleidimo nuo atsakomybės CK 6.259 straipsnio pagrindu, – tokia teisė pagal įstatymą suteikta tik teismui, kuris dėl skolininko visiško ar dalinio atleidimo nuo atsakomybės gali spręsti tik ginčo teisenos tvarka, pagal atitinkamą skolininko kreditoriui (o ne antstoliui) pareikštą reikalavimą.

Kasacinis teismas konstatavo, kad nagrinėjamu atveju vykdyti pateiktas vykdomasis raštas įtvirtino 5 proc. dydžio metinių palūkanų skaičiavimą iki teismo sprendimo visiško įvykdymo, t. y. teismo priteistos skolos visiško sumokėjimo. Byloje esant nustatyta, kad visa teismo priteista skola ginčo laikotarpiu nebuvo sumokėta, pirmosios instancijos teismas pagrįstai nusprendė, kad antstolė neturėjo teisės neskaičiuoti procesinių palūkanų nuo likusios nesumokėtos sumos, kurių skaičiavimas ir prievolė jas sumokėti nustatyta vykdomajame rašte. Be to, išieškotojui pagal vykdomąjį dokumentą pervestų pinigų gražinimas yra neįmanomas nenuginčijus išieškojimo pagrindą sudarančio vykdomojo dokumento. Taigi, panaikinus skundžiamus antstolės patvarkymus, pareiškėjos galimai pažeistos teisės nebūtų apgintos, nes, kaip nustatyta byloje, ginčijama palūkanų suma iš pareiškėjos yra išieškota, vykdomoji byla užbaigta 2022 m. rugpjūčio 11 d. antstolės patvarkymu, o vykdomasis dokumentas nėra nugincytas.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad pagal skundu apibūžtas šios bylos nagrinėjimo ribas šioje byloje yra vertinamas tik antstolės patvarkymų (tiek, kiek jie susiję su palūkanų skaičiavimu) teisėtumas. Šio procesinio sprendimo priėmimas neužkerta kelio pareiškėjai, manančiai, kad kitais antstolės veiksmais vykdymo proceso metu (neteisingu išieškomos sumos nurodymu, nepagrįstu vykdomosios bylos užbaigimu ir kt.) jai buvo padaryta žala, pasireiškusi prievolės mokėti procesines palūkanas nepagrįstu padidėjimu, kreiptis į teismą su ieškiniu antstolei dėl žalos atlyginimo įstatymų nustatyta tvarka.

Remdamasis nurodytais argumentais kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo nutartį panaikino ir paliko galioti pirmosios instancijos teismo nutartį.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. birželio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-203-823/2023

Viešieji pirkimai

Dėl sandorio, sudaryto nesilaikant Viešųjų pirkimų įstatymo, negaliojimo

Byloje buvo sprendžiama, ar Lazdijų rajono savivaldybės taryba, suteikdama teisę UAB Alytaus regiono atliekų tvarkymo centrui (atsakovui) teikti komunalinių atliekų tvarkymo paslaugas savivaldybės gyventojams, o Lazdijų rajono savivaldybės administracija, sudarydama su šiuo centru atliekų tvarkymo paslaugų sutartį ne Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatyme (toliau – VPI) nustatyta tvarka, nepažeidė šio įstatymo, taip pat kitų teisės aktų reikalavimų.

Byloje nustatyta, kad Lazdijų rajono savivaldybėje, siekiant įsigyti komunalinių atliekų tvarkymo paslaugas, nuo 2019 m. buvo organizuoti 5 viešieji pirkimai, tačiau tiekėjas nebuvo parinktas. Dėl šios priežasties Lazdijų rajono savivaldybės taryba 2021 m. vasario 12 d. sprendimu suteikė teisę nurodytus viešuosius pirkimus organizavusiam komunalinių paslaugų sistemos administratoriui UAB Alytaus regiono atliekų tvarkymo centrui laikinai teikti komunalinių atliekų tvarkymo paslaugas. Su UAB Alytaus regiono atliekų tvarkymo centru buvo sudaryta sutartis, iki šios paslaugos nebus nupirkta viešojo pirkimo būdu, tačiau naujas viešasis pirkimas iki šiol nesuorganizuotas. Ieškovė UAB „Ecoservice projektai“, kuri pagal savo veiklos specifiką suinteresuota teikti nurodytas paslaugas Lazdijų rajono savivaldybėje, kreipėsi į teismą prašydama

panaikinti Lazdijų rajono savivaldybės tarybos sprendimą ir pripažinti negaliojančia su atsakovu sudarytą atliekų tvarkymo paslaugų sutartį.

Pirmosios instancijos teismas ieškinį tenkino, taip pat pritaikė alternatyvią sankciją – nustatė, kad atliekų tvarkymo paslaugų sutartis galioja iki 2022 m. gruodžio 31 d. Apeliacinės instancijos teismas paliko nepakeistą pirmosios instancijos teismo sprendimą. Teismai nurodė, kad Lazdijų rajono savivaldybės taryba, priimdama ginčijamą sprendimą, o savivaldybės administracija, sudarydama sutartį, pažeidė VPI 17 straipsnyje įtvirtintus lygiateisiškumo, nediskriminavimo, abipusio pripažinimo, proporcingumo, skaidrumo principus, Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 4 straipsnio nuostatas, draudžiančias administravimo subjektams priimti teisės aktus arba kitus sprendimus, kurie teikia privilegijas arba diskriminuoja atskirus ūkio subjektus. Atliekų tvarkymo paslaugų sutartis, sudaryta nesilaikant VPI nustatytų reikalavimų, šių teismų buvo pripažinta negaliojančia dėl įstatymų imperatyvių nuostatų šiuurkštaus pažeidimo.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad tiekijų parinkimas viešosioms atliekų tvarkymo paslaugoms teikti ir sutarčių su jais sudarymas reguliuojamas VPI. Šio įstatymo I skyriaus trečiame skirsnyje reglamentuojami VPI reikalavimų netaikymo atvejai paslaugų pirkimams išimtiniais atvejais, kurie išnagrinėtoje byloje nenustatyti. Atsakovui nepavykus parinkti viešosios paslaugos teikėju atviro konkurso būdu, šis teikėjas turėjo būti parinktas pagal kitas procedūras, kurios taip pat yra reglamentuotos VPI (pvz., skelbiamų arba neskelbiamų derybų būdu). Nepavykus parinkti atliekų tvarkymo paslaugos teikėju VPI nustatytų paprastesnių procedūrų būdu, tai nesudarė teisėto pagrindo perkančiajai organizacijai sudaryti susitarimo su paslaugos teikėju ne VPI nustatyta tvarka, net jei toks viešosios paslaugos teikimas būtų laikino pobūdžio, taigi, toks susitarimas buvo neteisėtas.

Kasacinis teismas nurodė, kad Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymo nustatyta tvarka įsteigtam komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administratoriui, nagrinėjamu atveju UAB Alytaus regiono atliekų tvarkymo centrui, įstatymu nenustatyta funkcija pačiam teikti atlygintines komunalinių atliekų surinkimo ir vežimo paslaugas. UAB Alytaus regiono atliekų tvarkymo centras, turėdamas organizuoti konkursą dėl komunalinių atliekų tvarkytojo parinkimo, o parinęs – vykdyti jo priežiūrą ir kontrolę, pats teikia komunalinių atliekų surinkimo ir vežimo paslaugas. Tokia situacija neužtikrina sąžiningos konkurencijos laisvės (Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio 1 dalis), neatitinka VPI 17 straipsnio 1 dalyje įtvirtintų principų, kitų teisės aktų imperatyvių normų.

Kasacinis teismas taip pat nurodė, kad teismų sprendimų dalys pripažįstant sandorį negaliojančiu ir taikant alternatyvią sankciją, t. y. paliekant sandorį galioti iki 2022 m. gruodžio 31 d., yra prieštaringos. Nors teismų siekta teisėto tikslo ir imperatyvioms normoms prieštaraujantis sandoris pripažintas negaliojančiu, tačiau, siekiant užtikrinti viešąjį interesą, buvo pritaikyti nei CK 1.80, 1.95 straipsnių, nei specialiųjų teisės aktų nuostatų neatitinkantys sandorio negaliojimo padariniai, dėl kurių sukurta sandorių negaliojimo instituto esmės neatitinkanti situacija – sandoris kartu ir pripažintas negaliojančiu, ir paliktas galioti. Kasacinis teismas nusprendė, kad, dėl viešojo intereso užtikrinimo teismui nutarus išsaugoti neteisėtai sudarytą atliekų tvarkymo paslaugų sutartį ir taikyti alternatyvią sankciją – sutarties trukmės sutrumpinimą (VPI 106 straipsnio 2 dalis), nėra teisinio pagrindo sutartį pripažinti negaliojančia.

Kasacinis teismas iš esmės paliko bylą nagrinėjusių teismų procesinius sprendimus galioti, patikslinęs sprendimo rezoliucinę dalį, t. y. palinęs pritaikytą alternatyvią sankciją – sutarties galiojimą iki 2022 m. gruodžio 31 d., tačiau panaikino sutarties pripažinimą negaliojančia.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. liepos 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-220-381/2023

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

Gynėjų g. 6, 01109 Vilnius

Tel. + 370 5 2 616 466

Faks. + 370 5 261 6813

El. paštas: lat@teismas.lt

www.lat.lt